

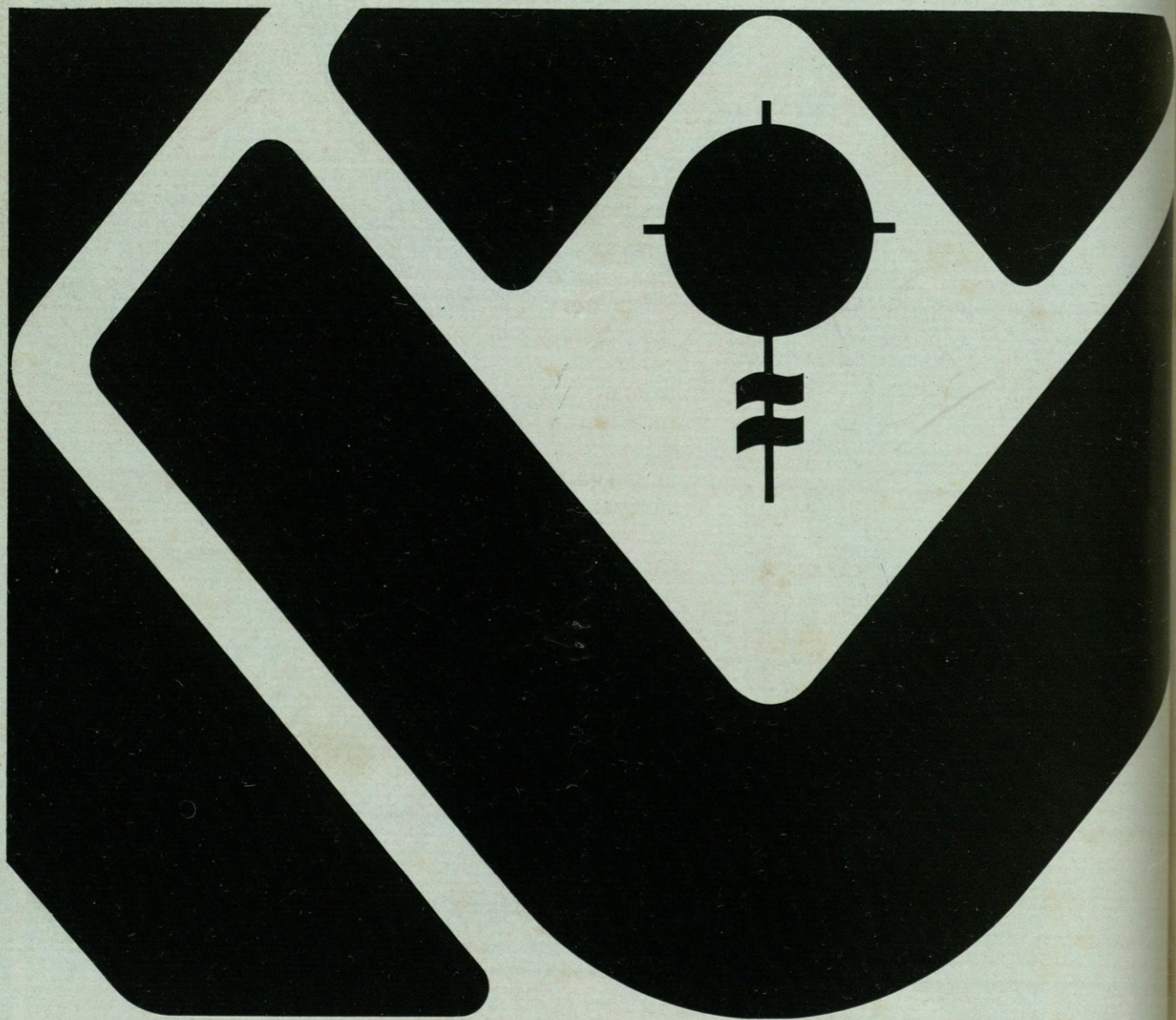
ARGIA

1981-Martxo 15-XLIV garren urtea 905 zenbakia 60 peza

60000
hitzen
azpitik
U.Z.E.I.
euskar
kulturaren
oinarri

MONZONEN
MAKILA
UMEZURTZ

- xalbardin:
bi diska
berriren
berri
- xabier portugal:
«xalbador»
zeluloidez
berpiztuta

Has zaitez gutaz beste era batera pentsatzen

Gurekin harremanak dituztenei gauzak ikusteko era berri bat, erdian zionatzeko beste estilo bat eta zerbitzu sorta osoagoa eskaini nahi diegu. Gure postura, biharra gaurtik eskatzen dizkigun baldintza gara egokitu nahi dugu. Izan ere, inoiz baino hobeak izan nahi dugu. Guztiontzako etorkizun hobe eraiki nahi dugu eta badakizue gaurtik hasi behar dela. Biharra hemen baitago iadanik.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

Biharra hemen dago iadanik

Azken orduan iritsi zitzaigun berria, eta gerta zitekeen gauza bat zela somatzen bagenuen ere, ezin dugu ukatu min handia hartu genuela: joan den astelehenean Monzon hil egin zen. Ale honetako azalean ipini dugun bezala, bere makila umezurtz gelditu da. Hobe esanda, jende asko gelditu da umezurtz, bere makila jende guzti horren sinboloa besterik ez bait zen. Orrialdeotan zehar arkituko duzue honen oihartzuna: XEFE AGIRREren artikulua eta OLARIAGaren komikia. Biok helburu berdinez: «aitona»ri oroitzapen txiki bat eskaintzea.

9.05

17.05

Ia lau aurte pasa ditu U.Z.E.I.k lanean eta badirudi egin dutenaren balantze bat egiteko ordua iritsi dela. Gainera, azken aldian bere lana saritu duen «Zilarrezko lauburua» aitzakitatz hartuz, haiengana jo dugu ea zein gauza berri kontatzen dizkiguten. Eta kontatu digutena ez ezik, ikusi egin ditugu artxiiboak, lanak, txostenak, etabar. Liluratzeko modukoa. Erdiko orrialdeetan arkituko duzue lan izugarri hau nola eraman den aurrera, zer nolako egoeran arkitzen den gaur egun, eta geroari dagokionez, zein perspektiba dituen. JOXEBA INTXAUSTI dugu mikrofonoaren bestaldean.

Kultur sailean bi artikulua dira gehien nabarmentzen direnak: gure ohizko kolaboratzaile diren XALBARDIN eta XABIER PORTUGAL gai desberdinetaz ari zaizkigu, lehenak kaleratu berriak diren KORRIKA eta LEMOIZ GELDITU disken inguruan zenbait gogoeta eskaintzen dizkigu, eta besteak Xalbador bertsolaria zenari buruz egin den filmeaz elkarrizketa bat eskaintzen digu. Bi eratako kritikak, bi eratako kritikoek eginda: Xalbardin, pipermin; eta X. Portugal, nahiko apal. Piperminarena ez baduzue sinesten, begira artikulua. Bestearen apaltasuna elkarrizketa bati dagokiona besterik ez da. Bata bestea bezain interesgarri.

korrika

26.05

oharra

Hona hemen aurtengo sariak:

Barruan	2.500 pta.
Atzerrietako herrietan	3.500 pta .
Airez	5.400 pta .
Ale bakoitza	60 pta.

ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Idazleak: Estepan Aldamiz, Jokin Ansorena, Ladix Arrosagarai «Astema», Mikel Atxaga, Lurdes Auzmendi, Balere Bakoikoa, Inozentzio Bujanda, Joxe Manuel Bujanda, Felix

Ibargutxi, Rufino Iraola, Mikel Iribarren «Xinaberi», Julen Kalzada, Iñigo Lamarca, Josu Landa, Txema Larrea, Pello Lizarralde, Gorka Reizabal, Andoni Sarriegi «Murmendi», Joseba Sarrionandia, Jon Urrujulegi, Joxemari Velez de Mendizabal «Mendiaga», «Xalbardin», Josemi Zumalabe.

Marrazki eta diseinuak: Joxemari Aleman, Guru, Antton Olariaga, Rotu, Tororo, Joxemi Zumalabe.

Argazkilariak: Koldo Aretxaga, Arturo Delgado, Philippe Etcheberri, Loubet, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Luis Otaegi, Roberto Zarrabeitia.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Jabe: Zeruko Argia Kooperatiba.

Modiztegiak: Ortzadar Laboratorioa, Semi, Ernio.

D.L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	2.300 pta.
Estaturik Kanpora	2.900 pta.
Airez	4.400 pta.
Ale bakarra	60 pta.

aste Giroa

LIBURUAK

LA REVOLUCION DE LA ESPERANZA, Erich Fromm; Fondo de cultura Económica, 155 orl, 490 pta.

Oraindik ez da urtebete Erich Fromm pentsalari famatua hil zela, eta orduan izugarritzko arrakasta izan zuela esaten bazen ere, gaur egun bistan dago esaldi hori ez zela formalismo huts bat. Eta hona hemen froga gisa gaur aukezten dugun liburua, bere obrarik famatuenetako baten berredizioa bait da. Liburu honen xedea gure gizarte teknologikoa aztertu eta gizakiongan dituen eraginak zehaztea izango litzateke. Liburuaren azpitituluak (Hacia una tecnología humanizada) ongi aski adierazten digu helburu hori. Mekanzazioaren arriskuetaz ohar-tarazten gaitu, «mogi-mendu humanista erradikal» bat proposatzen duela. Mogimendu honen mui-na helburu berdineko talde txiki eta deszentralizatu-tan oinarrituko litzateke. Berriro orientatutako bizitza baten balioek sortuko lukete berriro esperantza. Eta esperantza hori da, hain zuzen, liburuari izena ematen diona. Hau izango litzateke Fromm-en liburu hoteke eduki nagusia. Ezin dugu ahaztu Fromm izan dela gaur egungo pentsamenduan eragin handienetakoa izan duen pentsalaria.

EL CASTILLO DE LOS CARPATOS, Julio Verne; Editorial Bruguera, 221 or., 225 pta.

BRUGUERA editorialak badaki ongi nondik nora mogitzen den. Iaz literaturari eskainitako sail bat hasi zuten, eta aurten gazte-txoentzat beste sail berri bat ere ireki dute. Beraz,

NORK eta ZER berdina, bainan NORI desberdina. Gure orrialdeetara ekarri dugun hau sail horretako zortzigarren duzue, aurretik beste zazpi atera dituztelarik, eta atzetik beste asko etorriko direlarik. Orain arte agertutakoen artean salgari, Klypling, De-foe, J.R. Jiménez, etabarrin obrak ikusi ahal izan ditugu. Edozein meskamil mutil dardarez jartzeko moduko liburusak. Julio Verne-ren «El Castillo de los Cárpatos» izeneko nobela superstizio eta misteriozko mundu batek irekitzen dizkigu bere ateak. Gortz-eko familia eta bere gazteluaren inguruan izugarritzko fenomeno harrigarriak gertatzen dira, eta Julio Verne-ren inrudimenaren poderioz —protagonistaren ekintzak direla medio— misterio guztiak argituz joango dira, borroka guztiak bukaera zoriontsu batetara eramaten direlarik.

PRINCIPIOS DE ASTROLOGIA GENERAL, M. Dolores de Pablos; Luis Cárcamo editor, 176 or., 450 pta.

Gero eta gehiago dira astrologiaren mundu apasionantean murgiltzen diren pertsonak. Eta gero eta gehiago ere bai ugaltzen ari dira gai honi buruzko liburuak. Liburu hau ez da espezialistentzat egindako liburu bat, neurri handiago batetan zabalkunderako egindako bat baizik. Egi-leak bere bizitza astrologiaren azterketan pasa ondoren, liburu hau eskaintzen digu, idatzita dituen beste batzuen sarrera gisa. Hase-ran, eta sarrera gisa Astrologiaren historia adierazten du, geroagoko gaiak hauek direla: Oinarri astronomikoak, planeten mogimendua, neurriak, zeruko esfera, Zodiakoaren zeinua eta Horoskopo hitzaren

zentzua. Guztiak era diaktiko batez daude ikuturik, eta benetan edozein pertsonak jaso dezakeen liburu bat da.

LA FUNCION DEL-TA, Rosa Montero; Editorial Debate, 367 or., 460 pta.

Nobelagile bezala hain ezaguna ez genuen Rosa Monterok bere bigarren nobela atera du dagoeneko, eta badirudi bigarren honekin lenengoarekin bezain ongi joango zaiola. Duela hamar bat urte hasi zen kazetaritza lanetan, eta zerbait publikapenetatik pasatzen, gaur egun EL PAIS egunkariko lankidea dugu. Orain dela bi urte bere lehenengo nobela argitaratu zuen, «Crónica del desamor» izeneko. Nobela horrek izugarritzko harrrera ona izan zuen, irakurleagoaren aldetik nahiz kritikarenaldetik. oraingo nobelatan, bestaldetik hogoel hamar urte beteberriak duela, bere pertsonaia oinarrituz, heriotzea amodioaren inguruko flexio bat dakarkigu. «función Delta»n oso buntza soil eta sinplea biltzen da, eta orokorkiologien mundua ongi kusten duen sare bat katzea lortzen du. Noblesan daiteke bizitza bere barnean: tristumorea, sensualitatea, gortasuna, etabar. Dem libreetan irakurtzeko atsegina.

Rosa Montero
La función delta

vista de animación socio-cultural y educación en el tiempo libre. Oso hitz boro-bilak, oso arlo interesgarri eta abandonatu bat bete nahi duten hitzak. Eman diezaigun edukiari begiradaxo bat, ea hitz horiek errealitatearen ispilua diren ikusteko. Eta gaiak eta hauen tratamendua ikusi ondoren, lasai esan dezakegu arlo horretan interes duen guztiak aldizkari honetan aurkituko duela non asetu. Hasierako orrialdeetan zenbait esperientzia kontatzen hasten da, konkretuki interesantea zientzia-lantegi baten inguruko artikulua bat dago, honekin batera lanaren ebaluazioa, animazio taldea, etabarri buruzko artikulua datozelarik. Hauen ondorekin, mozorroak eta makillajeak nola egin behar diren modu argi batez azaltzen zaigu. Gero lan teoriko batiuzuek dakartza (denbora libre, jokua, etabar). Eusko Jaurlaritzak gaztediari buruz atera duen programari kritika egiten diote egin ere, zenbait alderdi politikoren gazte-erakundeek. Bukatzeke, joku praktikoko batiuzuek, ihauterietako zenbait detaile, eta berri askatuak ere eskaintzen ditu TXIRIKILAN aldizkariaren ale interesgarri honek.

ihardunaldiak

AMARAKO EUSKAL KULTUR III. IKASTAROA: Amara Berriko Auzoan, Donostian, hirugarren urtez ikastaro hau antolatu dute, nahiz eta izenaren kontra aurten kulturatik kanpo dauden gaiak ere aukeratu dituzten. Hau da egitaraua:

MARTXOAK 12 Dibortzioa: esposizioa Cristina Alberdik egingo du, eta

gero mahai ingurua ospatuko da (EE, PCE, HB, EAJ, PSOE).

MARTXOAK 19:

Droga: Mahai inguruan hartuko dute parte: Toni Gil, Xabier Aizpiri, Enrike Etxeburua eta MarcosTolosak.

MARTXOAK 26: Euskalduntzea: Mahai inguruan izango dira partaide: X. Mendiguren, X. Garagorri, J.M. Odriozola, I. Sarasola eta J.J. Txabarri. Moderatzailea: J.M. Iriondo.

APIRILAK 2: Biolenztzia: Beste mahai inguru bat: J. Azkarraga, J.M. Bandres, Ortzi, J.R. Recalde eta F. Savater.

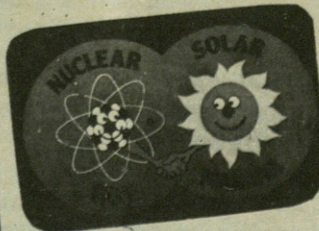
APIRILAK 9: Ekologia eta Euskadiren etorkizun energetikoa: Berriro ere mahai ingurua: M. Gabiria, X. Olaberri, A. Medrano, J.M. Martínez Urquijo eta J.J. Aguas.

APIRILAK 23: Ezkerria European eta Euskadin: Mahai inguruan izango dituzue partaidetza: J. Idigoras, M. Onaindia, R. Lertxundi eta Txiki Benegas.

APIRILAK 28: Langileak krisi ekonomikoaren aurrean: Antxon Pérez Callejak egingo du esposizioa eta mahai inguruan honako hauek hartuko dute parte: CC.OO., ELA-STV, UGT eta ADEGUI.

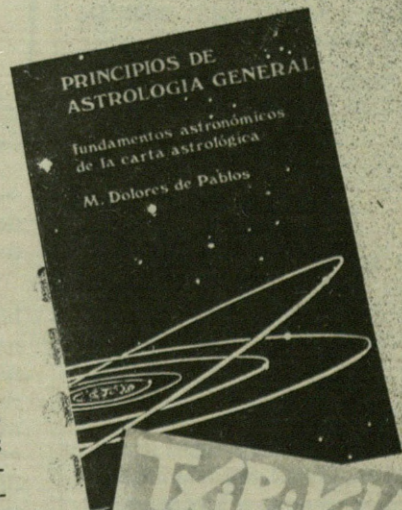
poltsikoko egutegiak: Komentariorik gabe.

eranskinak

25

martxoa 15-22

REVOLUCION DE LA ESPERANZA

aldizkariak

TXIRIKILAN, arrila-otsaila, 4. zenbakia, 60 pta.

Izen polit eta euskal horren atzetik, erdaraztz hauek ageri dira: Re-

udaberrian sartzen

Real madrideri irabazi diogu, zizen zapelak agertzen ahasi dira. Laister hasiko zaizkigu bokartak eta sardinak. Ez dakizue, ez, hau idazten ari naitzenean zein txitxarro onak ari naizen jaten.

Aholku bat garaiko arrain merkeena eros dezazuen, hau da, txitxarroa, ustekabeko sorpresa agradable bat ziurtatzen bait dizuet.

Zeren eta garesti erosi eta ondo jaten duguna noski ondo baldin badago ere, merkeena janda askoz ere hobeto.

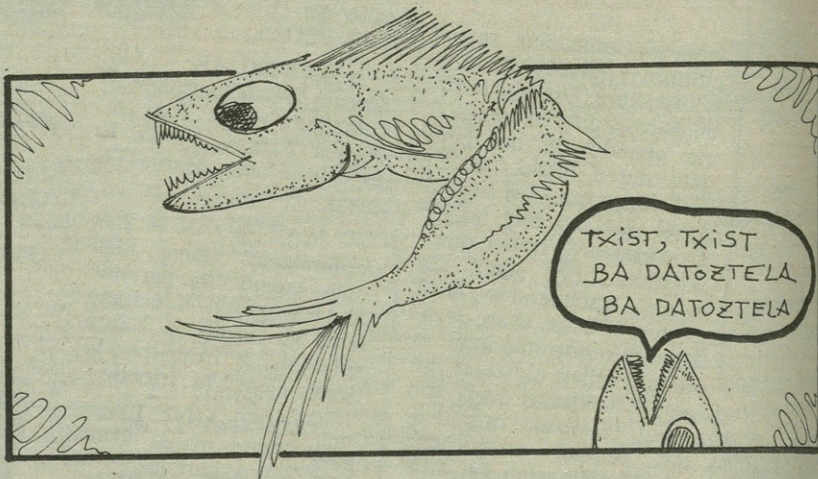
Txitxarroak frejiturik, arranbarrilan edo labean erreta oso plater ona duzue.

Lehenengo zainzuri (esparragu) trigeroak ere orain hasiko dira. Barazkietaz asko dakien bat —donostiarrek oso gertu dute— Labarga jauna duzue, San Martin merkatukoa. Han aurki ditzakezue baratxuri samur, errefautxo, berro, endibia, aguakate, zainzuri fresko, ilar berri, lekak edo Padroneko biperrak, etabar.

Basurde burua gustatzen zaizuenei beste aholkutxo bat ere, hau donostiarrentzat ere —sentitzen dut Euskal Herriko beste merkatuetako jendea ez hain ondo ezagutzea—: bretxako merkatuan dagoen Jose Mª Etxaberen harategira joateko. Nerezat ezinbestekoa bait da. Basurdearen buruz gain Donostian bertan sendatutako urdaiazpiko oso ederra prestatzen du, batez ere tomatearekin jateko. Edo txorizoa baratxuriarekin egosiz, euskal estilora. Oso ederra.

Laister agertuk zaizkigu ere hegialak, atuna, edo hegialaburra. Marmitakoak, atuna tomatearekin edo hegialaburra tipularekin labean prestatzeko.

Mendreskak ere bai. Hau

oso jaki eskisitoa da. Kosta aldean gehiago bada ere, Euskadi osoan apreziatuta.

Eta giro horretan jarraitzeko hona hemen Juan Mª Arzak-en itsaskabra pudinaren errezeta; nazioarteko fama handia lortu duen platera. Honekin batera mendreskaren errezeta ere emango dizuet. Horrela era berdinean presta zenitzakete beste mendreska guztiak: lagatzarenak, meruarena, etabar.

itsaskabra pudina (Juan Ma Arzak)

Behar dituzuen jakiak hauek dira: 1/2 kilo itsaskabra gordin, bururik gabe. 8 arraultze. 1/4 esnegain urtua. 1/4 litro tomate saltsa. Azanario bat. Porru bat. Perexila. Gatza eta biperhautsa.

Hasteko itsaskabra egosi, porru, azanario eta gatzarekin. Aski egosia datoenean azala eta hezurrak kendu, eta apurtu. Beste alde batetatik, arraultzeak (gorringoa eta zuringoa) irabiatu tortilak egiterakoan bezala eta berehala, esnegain urtua, tomate saltsa eta arraina bertan nahasi.

«Teefal» motako molde batetara isuri hori guztia aurretik moldeak gurinez eta ogi xehez igurtzirik.

Maribainutan egosi —labean 225° gradutara— ordu eta laurdenetan. Hoztu eta gero mol-

detik atera eta mahonesak lagundurik zerbitzatu. Mahonesa hau honela egingo dugu: kakahuete olio litro bat, bi arraultze oso, jerez ozpin goilarekada bat eta gatza hartuz. Ontzi batetan arraultzeak, ozpin eta gatzarekin ipini. Irabiatu olioak piskanaka piskanaka botatzen diogula emulsionatzen den bitartean. Normalean baino zuriago aterako zaigu mahonesa hau.

mendreska

Bi pertsonarentzat jakiak: Kilo erdiko mendreska. Perexil sorta bat. Olio goilarekada. Limoi erdi baten zukua. Kilo erdia patata. Berro eskukada eta gatza.

Aldez aurretik hezur guztiak kendu eta garbitu; ondoren gatza bota eta olibako olioaz erabat gantzatu. Mendreska bisigugailu jarri azala hondoruntz jarri. Alde horretatik xigortzen denean jira beste aldera eta sutan eduki guztiz egiten den arte.

Kontu handiz hartu ez dadin puntutik pasa. Plater batetara atera, limoi zukuarekin garzatu. Ondo xeheturiko perexilarekin haustu. Lagungarriak ditugu berroak eta patata goilaretxoak aldez aurretik zuritu eta goilaretxoarekin moldeatuz ur gatzatuan egosten direnak.

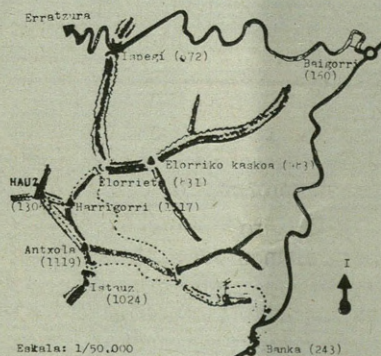
K. ARGINANO

«Hauzan, han baduk gauza...»

Hola esaten omen zen Urepelen. Diotenez, mendi honetako harpe batetan lurraren urrea gorderik dago, akera batek eta sugetzar batek gordetzen dutela. Al-dudeko apezka bat usu joan omen zen harperaino: haren ahotik urregorria ikusten omen zuen, bai eta akerra eta sugera ere. Egunero egunero otoitz egiten zuen, eta konjuruen indarrak sugera mehe mehea bihurtu omen zen, jostorrazaren haria bezain mehea. Orduan, hostia santua bularrean zuela sartu omen zen sugera, eta ihesari eman zion apezak hitz hauek entzuten zituela: «Esker emaiok golkoan duan horri...»

Hauzaren kaskoa Baztanen dago, Erratzu hiriaren gainean. Bere 1.306 metro dituela, Baztan eta Baigorri haranen arteko mendi nagusia da, duda gabarik. Hara joateko, bide errezena Ispagi lepoan abiatzen da, bentako parkigean hain zuzen. Guk hautatutako bidea, berriz, Bankan hasten eta bururatzen da, bide traidionalei jarraituz. Igotzeko, Bankatik Elorrieta lepora joan gara, Harrigorriaren azpitik. Elorrieta oso lepo interesgarria da, Elorriko Kaskoa eta hauzaren artean, 831 metro goitasunean: hara Bankatik, Eratzutik eta Baigorritik hel daiteke; kronletx eder batzuek erakusten digute aspalditik erabilia dela. Jeisteko, berriz, Istauzeko lepotik joan gara: ez da Elorrieta bezain eder eta irekia, baina halere hortik pasatzen den bidea ongi egin eta pentsatua dago, Elizondora irekia.

Bankan autoa utzirik, erre-karekin beheara abiatuko zarete: zubia igaro eta, aurrez aurre aintzinako oholaren hondamenak ikusiko dituzue. XVIII. mendean suizo batek sortu zuen bundigorria egiteko «Fonderie» zelakoa; laister Hayra oihanaren egurra baliatzeko arazo ezberdinetan sartu zen, eta Frantses Iraultza-

ren garaian itxi zen. 1823an eta 1873an berriz irekitzen saiatu izan zen, alperrik. Halere, eder eta handiak dituzue hondamen gorri hauk.

Urarekin beheara jarraituko duzue, ezker aldetik gora abiatzen den lehen errepide gudronatua hartzeko. Baserri batetan, berehala, aintzinako bidea hasten da. Bide gurutze guzietan Iparmendebalera jo behar duzue, eta beti gora. Ez zarete galduko. Aipatutako baserriaren gainean dagoen gailurraren inguruan dabil bidea: laister hauzaren tontor borobila ikusiko duzue; haren aurrean, Harrigorriko harkaitz ausarta, guztiz bertikala; eta Hauzaren eskuinean, iparraldean, Elorri-tako lepo zabala.

Zoritxarrez, iturrialdeko lepora heldu baino lehen pista itsusi batek mozten digu bidea. Pistarekin gora telebistako erre-

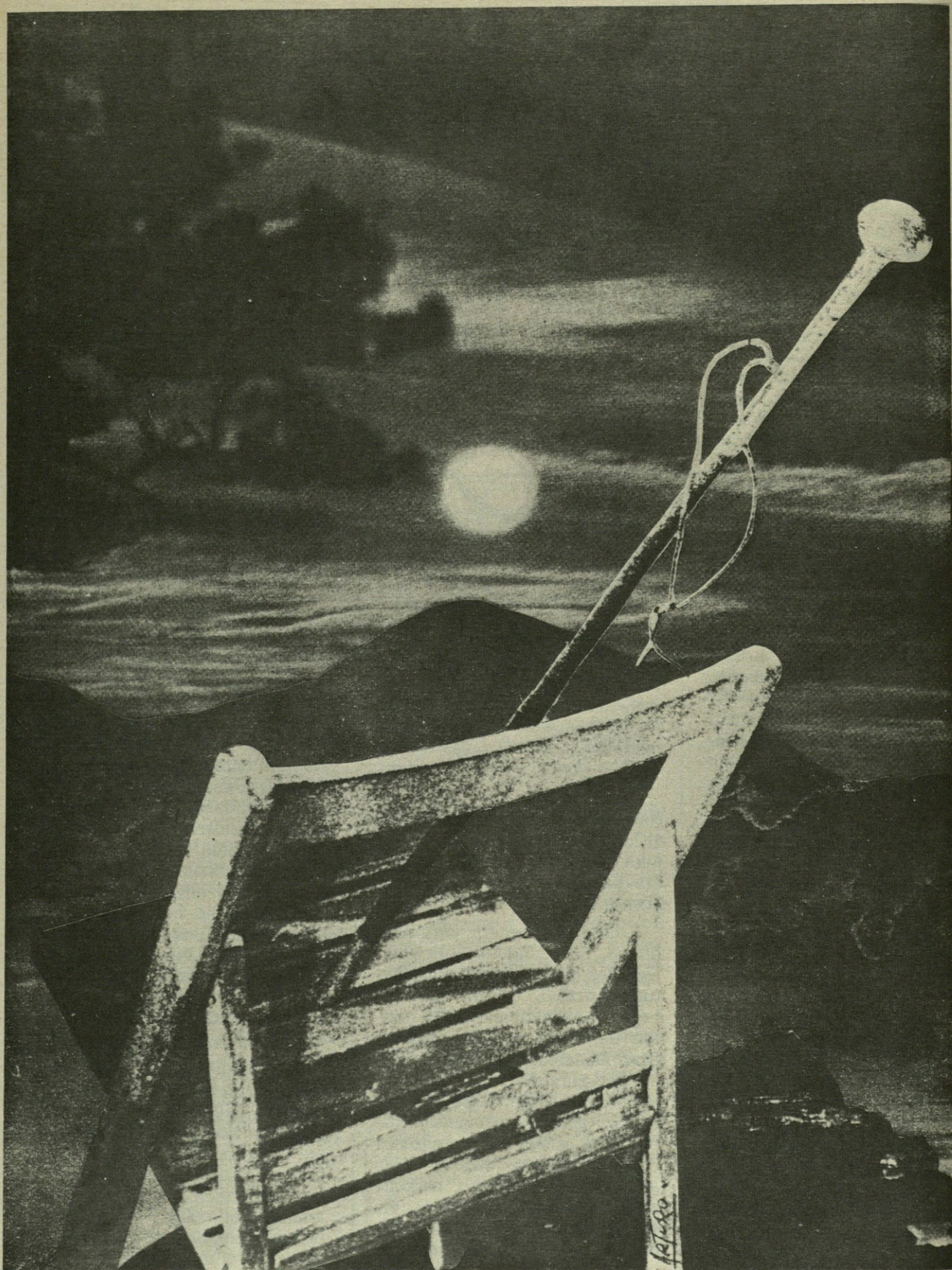
petidor batetara helduko gara, eta hortik, gailurrarekin, Iturrialdera errez joan daiteke. Hau beste lepo zabal ederra duzue (600 metro); Iparraldera, bide batzuen sorrera duzue: gora eta mendebalera doa gurea. Eta oso ederra duzue: gora eta mendebalera doa gurea. Eta oso ederra duzue: ongi landua, borden onditi dabilkigu, nahiz eta aurtengo uholdeekin nahiko izorratua izan Hauzatik amiltzen diren erreken indarrak. Igoera ere aski goxoa da, eta honek pigoen artean ikusten den Harrigorriaren bistarekin gozatzeko parada ematen digu.

Elorrietatik, bidea nabaria da: Hegoaldera, Harrigorriaren bizkarrera heldu arte. Hortik, basoa utzirik, pentzeetan zehar eta beti gora, aurrean dugun Hauzaren kaskoraino. Ez dizuet panorama aipatuko: Gorbeia ere ikus daiteke... Gorbeiatik ikusi nuen nik Hauza hego haizearen neguko egun batetan, eta hankigarria izan zitzaidan horren erresuma ttipian bizitzea, gure neurri xumeentzat horren egokia, benetan. Pertsona batek ezagutu ditzake, bere biziaren muga apalen artean, gure aintzinako belaudiek sortutako bideak eta leku izenak, eta, are eta gehiago, urritzen ari zaigun euskaldun-goaren eremuan, denok elkar ezagutuko gara laister. Handitasunaz galduta sakontasunaz irabazi daiteke, gure onerako agian.

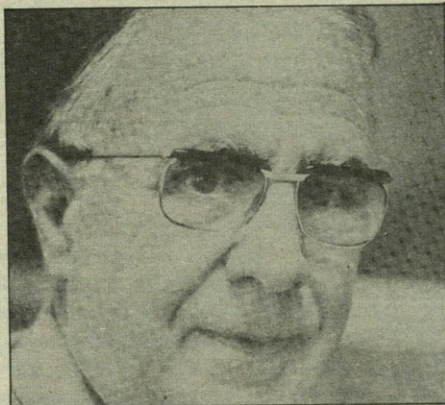
Hauzatik beheara, mugarekin hegoaldera, Antxola da hurrengo gailurra (1003 m.): hemendik ongi ongi ikusten dira Harrigorri eta Hauza. Gero, Antxolatik beheara, Istauzeko lepoa duzue: pigoen artean abiatzen da iturrialdera eramango zaituzten bidea, beti Hegoaldera irekia. Hauzan ziren edurretan hotzikaratzu gero, goxoa zen arratsaldeko be-roarekin ibiltzea, oraindik jenderik gabeko mendietan.

BELTZA

hots

1

AGUSTIN ZUMALABE HIL ZAIGU.— Euskaltzale bizkor, abertzale sendo, eta azken urte hauetan, herbestetik etxeratu zenetik Eusko Ikaskuntzaren idazkari zen Agustín hil zaigu. Bere biziko 67 urteak pasa ditu Euskal Herriaren maitasunean gure izaera berpiztu eta sendotu nahiean.

Gazte gaztedanik dagoneko, hamasei urte zituelarik euskal ikasleen elkargoan parte hartzen du, eta era berean Eusko Ikaskuntzan. «ARGIA» —gure aintzindari gertatu den gerra aurreko aldizkarian—, «tierra vasca» eta «YAGI» aldizkarietan idatzi zituen bere lanak.

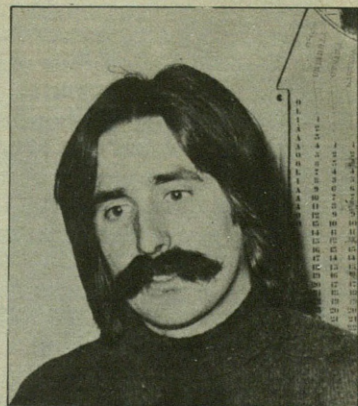
YAGI-YAGI mogimendua ren sorreran parte hartzaile laister urrundu zen PNVtik bere jarrera hauena baino aurrerakoi eta erradikalagoa bilakatuz. Hogei urte zituela Sanjurjoren kolpe aurreko istiluetan eta istripuz —kontatzen denez Donostiako Alde Zaharrean neska bat laguntzen ari zela faxistek jo zioten zangoan tiroa— erren gelditua, berehala herbesteratu behar izan

zuen 36ko gerra hasi zenean, berriz ere 1942an etxeratu zelarik. Ordutik 1948 arte Donostian intendente komertzial lanetan eta «enseñanza media y especial» akademia aurrera ateratzen jarraitu zion bizitzari.

1958an eta Francoren aurkako burrukak berriz ere herbestera eramaten du, Donibane Lohitzunen bizi izan zuelarik euskaldunen herbesteratze bigarren bolada hori. Gero ONUren OITko tekniko bihurturik Tunezen igaro zuen azken herbestaldia. 1972an hasten da —ONUren kredentzialek ematen zioten ahalmenez— berriz ere honuntz etortzen eta 1976an gelditzen da fijo. Ordutik bere sorbalden gain hartu zuen EUSKO IKASKUNTZAren berpizte lana, eta ordutik ere, EUSKO IKASKUNTZAren idazkaria izan da.

Gaur egun gure —ARGIAren— laguntzat jotzen genuena zenbait gauzatarako kontseilu eske bilatu izan dugu, eta beti harrera ezinobeago batez hartu gaitu. 1981ko martxoaren 8an egin diogu betirako agurra gure lagun Agustín Zumalaberi.

2

IBON DOTOREA DOKTORE.— Gasteizko Filosofia eta Letren Fakultateetik datorkigu berria. Euskal Herriko Unibertsitatearen filosofia eta Letren Fakultatean euskal Filologiako irakaslea eta euskal kulturaren mundu honetan hain eza-guna dugun IBON SARASOLAK bartzelonako Unibertsitate Zentralean Otsailak 11 zituela Doktore Tesia irakurri zuen Antoni Badia tribunal buru zelarik eta Antonio Tovar, Juan Veny Clar, Sebastián Serrano eta Luis Mixelenaren aurrean.

Tesiak «Materiales para un thesaurus de la lengua vasca» izena zeraman ea gorengo kalifikapena lortu du. Euskal Letretan, saio, kritika literario, historia, narratiba nahiz poesia arloetan ibilia da eta azken urte hauetan laister argitaratzea espero den EUSKAL HIZTEGI ARAUEMAILEA burutzen ibilia da.

Ibon, gure laguna, buruz jantzia, soinekoz dotorea doktoretu zaigu. ZORIONAK IBON!

3

EMAKUME LANGILEAREN NAZIOARTEKO EGUNA.— Martxoaren 8a izaten da urteoro «emakume langilearen nazioarteko eguna». Aurtan ere egun hori dela eta euskal herriko emakume taldeak mogitu dira beren arazo eta zapalkuntzak salatzeke egun horrek opa dien posi-

bilitatea aprobetxatuz. Hala nola, dibortzioa, gizon-emakumeen soldata desberdina, abortoa eta antzeko gaiak erabili dira hauen inguruan gertatzen aen emakumearen egoera salatzeke.

Hegoaldeko lau hiriburuetan egin dira manifestapenak, ez

oso handiak, baina bai gaurko egoeraren argitzaileak. Horietan abortuari buruz Apezpikuek PNVk eta UCDk atera dituzten agiriak izan dira gehien salatu direnak. Datorren urtean berriro ere egin beharko ditugu, martxa honetan, oihu eta manifestapenak.

tejeroren demokrazia

INTERVIUren extran Juan Plak Tejerori egiten dion elkarriketa batetan eta gorteetara egindako asaltoak irauten zuen bitartean, galdetzen dio: kanpo-koekin hitzegiten duzu?: Comunico con quienes me deja el Gobierno, porque ellos me han cortado los cables. Eso es antidemocrático. no hau que cortar le los cables de comunicación a nadie. ¿No te parece?»

ez daki

EL SOCIALISTAren 193. zenbakian RYANen alargunak ETak bere senarra zena aukeratzeko zein arrazoin izan zitzakeen galdetzen diotenean, ondorengo hau erantzuten du «No lo sé, no lo puedo comprender en estos momentos, esa es la verdad. Yo quisiera tener una respuesta a esa pregunta. «Bi orrialde geroago «Lemóniz entre el referéndum y la goma-2» izena duen artikuluzabal batek dio: «José María Ryan, según ha podido conocer EL SOCIALISTA, llevaba a

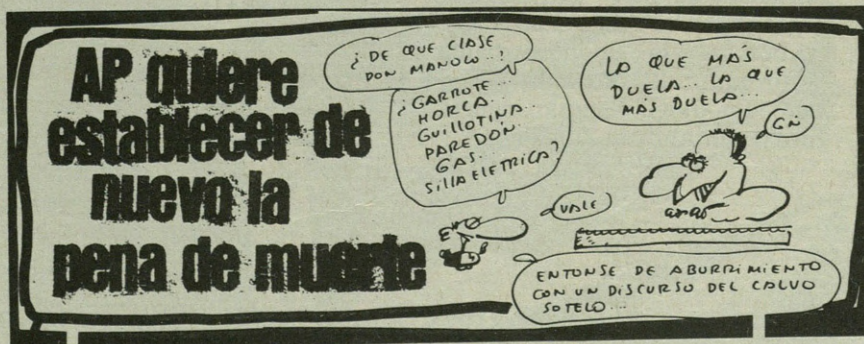
cuestas treinta años de intenso estudio, y era uno de los principales especialistas que había en España, y quizá en Europa, en el campo de la energía nuclear Los etarras habían afinado meticulosamente su punto de mira.»

PNV: separatista, gorria, marxista

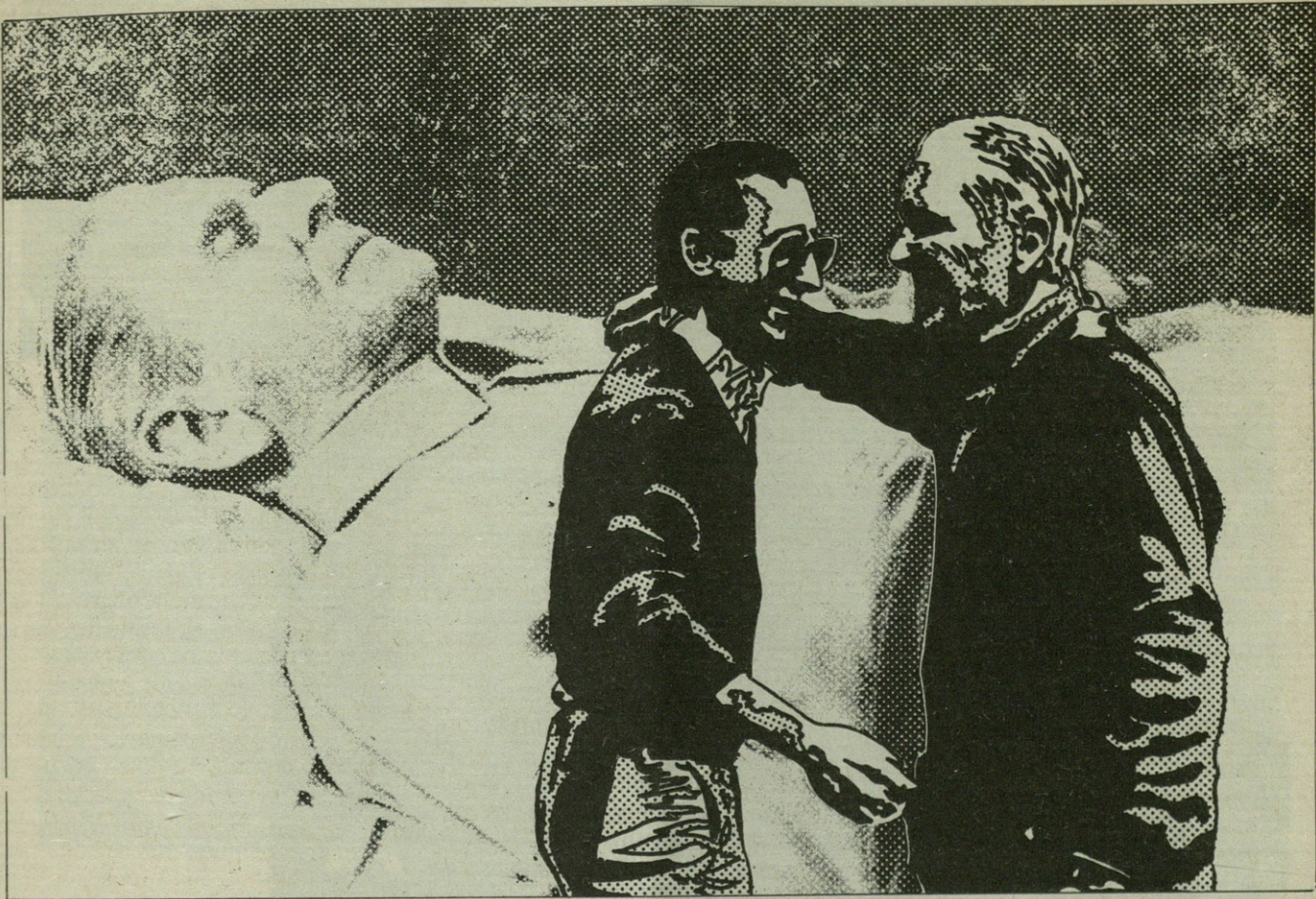
F.N.ren 738. zenbakian hainbeste tontakeria daude, non ez dakigu zein aukeratu. Adibidez: «Las cifras son elocuentes: contra la ETA se pronunció masivamente el pueblo vasco el día 7 de Febrero, a pesar de la repugnancia que a muchos de los manifestantes le producía ir detrás de una «ikurriña» y engrosar un acto protagonizado por el PNV. En cambio ese mismo pueblo, convocado a manifestarse en protesta por la muerte de un militante de la organización que lleva asesinados a 500 españoles, se quedó en casa, reduciendo a un 25 por 100 el número de asistentes, en su mayoría del PNV y EE. (...). (...) confiar en el PNV para resolver el problema vasco es como querer curar un dolor de cabeza cortándosela al paciente. (...) En el País Vasco no manda nadie más que la ETA y su ahijado el PNV.»

aita saindua jesuiten kontra

Izenburu honetaz eta ondorengo azpiztituluaz («la curis polaca» prepara una gran purga de «izquierdistas») **SABADA GRAFICO** astekariaren 1237. zenbakiak esaten digu: «La opción tomada por los jesuitas en pro de la justicia social como única posibilidad de desarrollo de la fe en el mundo actual, adoptada en su último Congreso General (asamblea), les ha llevado a ser calificados de «marxistas» y de «inspiradores de guerrillas». Por defender esta bandera, algunos de ellos han muerto violentamente y otros cumplen condena carcelaria o son encausados judicialmente. Diecisiete han sido asesinados en menos de dos años, entre ellos monseñor Romero, arzobispo de EL Salvador. Otros han desaparecido sin dejar rastro y la orden, en general, es perseguida como la peor enemiga del sistema en varias dictaduras latinoamericanas. El padre Arrupe, Prepósito General de la Compañía de Jesús, afirmaba que... «nos oponemos diametralmente a aquellos que pretenden deducir directamente del Evangelio una actitud política pasiva ante la injusticia social...» En noviembre del 79, un discurso del Papa ponía reparos a la Compañía, subrayando la necesidad de mantener la misión exclusivamente religiosa de ésta (...) Lo que es indudable es que hay una derechización de la Iglesia, una vuelta a la pureza de la doctrina que aparece como reacción a otras épocas. Frente a ella los datos, escalofrantes, de una reciente encuesta norteamericana, en la que, valorando los cerebros que tiene la Compañía y el influjo de ésta, se llegó a la conclusión de que, después de la General Motors, era la sociedad más importante del mundo. Y esos cerebros no son, precisamente, los de los conservadores.»

R. P. 1985
(355 Znb.)

monzon hil da

XEFE AGIRRE

Hasieran herri xeheak multzotan osatu zuen Monzonen abestiek behar zuten koroa.

Borrokak behar zituen adierazpenez herriko ezta-rrien karrasiak hitzez hitz bere poema eta abestietan musikaturik gertatu ziren.

Geroago ukabilen artean, hauen arrimoan, bere bi

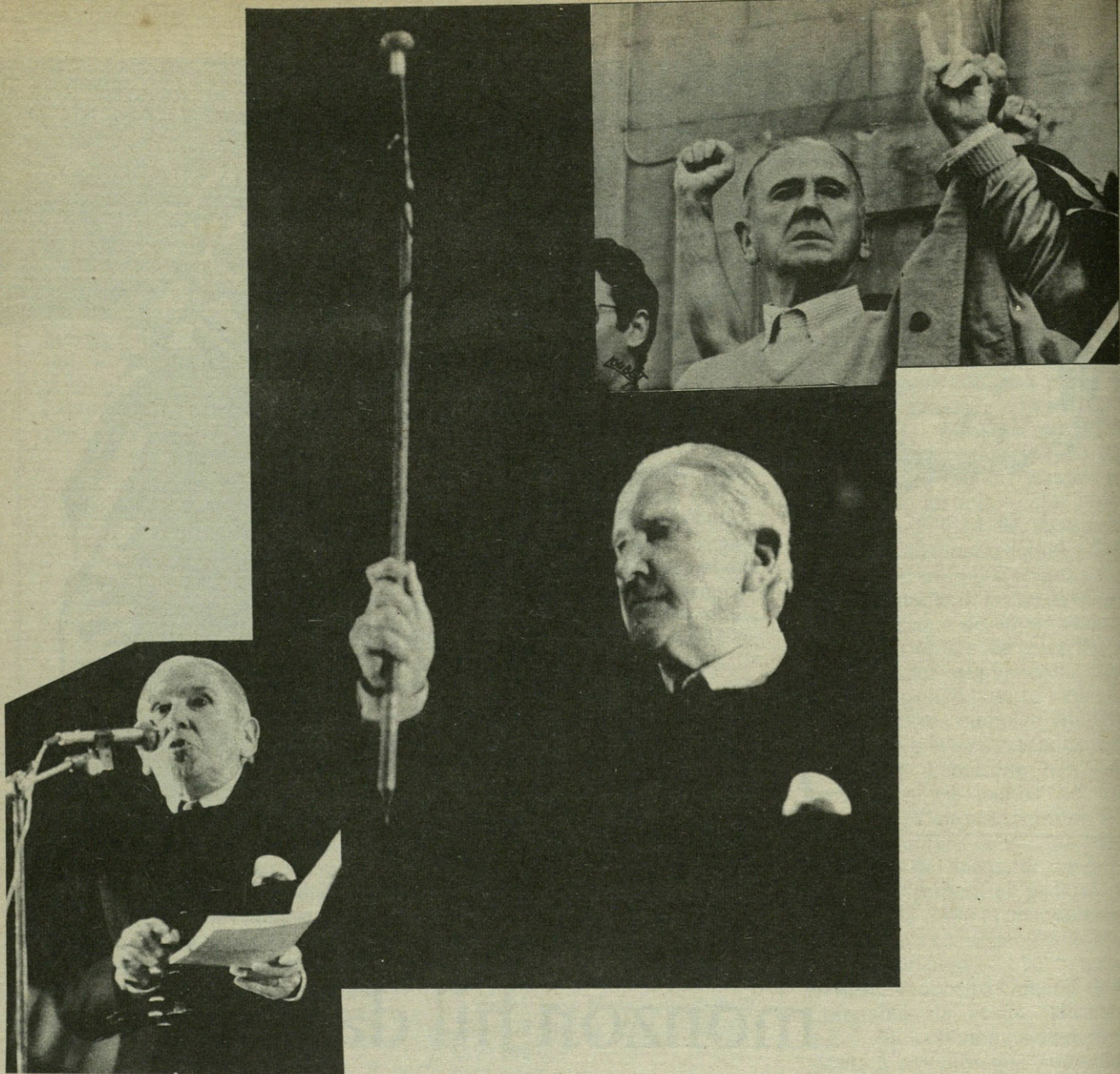
behatzak xut ikusi genituen.

*Ez du sekula ukabilen artean ukabilik altxatu. Eta bere nortasun fin eta sako-
nean batasunaren aintzin-
dari agertu zaigu. ukabil
artean tinko. Gizon.*

*Ukabilek bai, erraz
noartu zuten batasun ka-
rrasi hori. Eta here beso*

*irekietara besarkada be-
roan lotu ziren. Ez zen de-
nekin berdin gertatu eta
bere besoek, maiz hutsik,
bere bakardadea mamitu
zuten.*

*Aurrerantzean Monzo-
nen makila, bere eskuan ja-
sotako makila batasun oihu
bilakatu da, batasunak e-
tsipena esan nahi ez zuen*

tokietan. Pake eskea bihurtu da pakeak dezurra ekartzen ez zuenean, eta bere zentzu sakonean aber-tzaletasuna eta askatasu-naren borrokaren sostengu eta ardatz.

Beharbada makila ho-rrek, herri xehearen asmoe-kin bat eginik jendearengan sentipen beroa azaleratzen zuen eta badakigu jakin he-rri xehearen asmoak amets suertatzen direla haundi-kien errealitate hitzetan.

Gaur makila umezurtz

gelditu da.

Iadanik aldizkarietan esan beharreko guztiak esan di-ra. Batzuk hildakoen au-rrean bilatzen diren erreto-rika hauek direla medio bere poemak aipatzean esajeratuko dituzte beste arloak izkutatzeko.

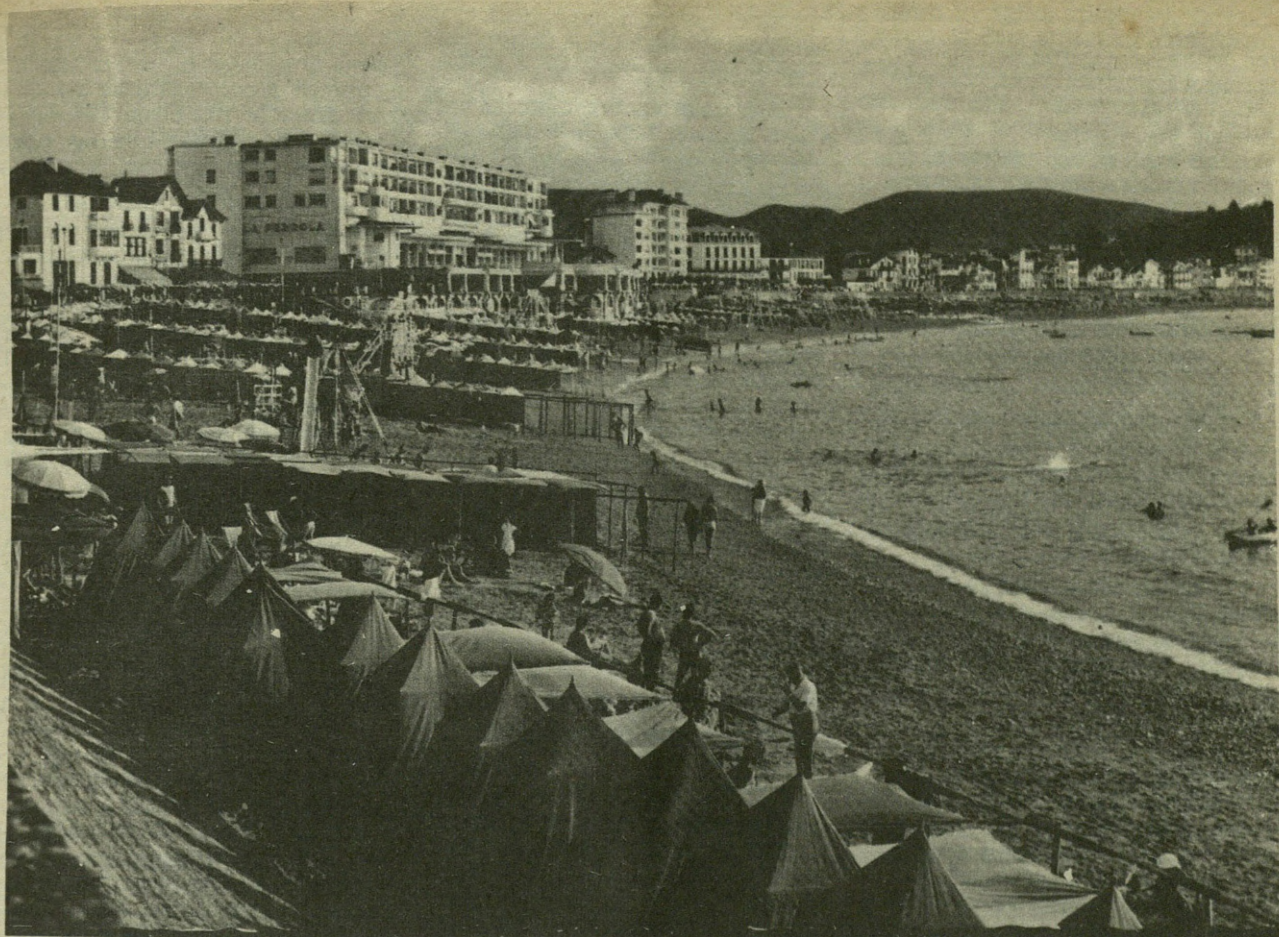
Elegantzia edo eta gi-zontasuna ere goratuko di-ra bere ekintzak moztroz-tu nahirik.

Zitalenak eta txotxo-loenak bere uste sakona eta

betetzen zuen paperaren arteko kontraesanetan zu-ritu nahiko dituzte beren ar-pegia lotsatiak.

Historiak berak emango du azken hitza, eta guk badaezbadaere, ge-nion laguntasunarengatik, historiari arrazoirik ez emateko eskubidea, gor-deko dugu guretzat.

Aittona mututu zaigu. Eta oraingoz makila hor gelditzen da nork altxatuko duen itxadoten.

turismoaz zenbait gogoeta

MONIKA LEGARTU

Ttapa ttapa udari hurbiltzen ari gatzazkiolarik pentsaketan hasten gara zer deskantsu mota hautatuko dugun heldu diren oporretarako. Iku-siz munduan gaindi 1,3 miliar jende-k pentsaketa bera daramala ekintza in-dibidual hau fenomeno sozial eta ekonomiko bihurtzen da. 1,3 miliar hauetarik 270 milioiez goiti urtero bere erresumatik kanpo doa bere oporren iragaitera. Eta azken urteko ikerketen arabera kopuru hau urtero 100eko 3z goiti doa.

nondik nora doaz turistak?

Bistan da arrazoin sozial eta ekonomikoengatik industri herriak direla turista iturri: Ipar Amerika, Alemania, Frantzia, etabar. Alema-niatik, Holandatik, Suisatik eta Di-namarkatik 100eko 50 erresumaz kanpo doa, Belgika eta Autrixatik 100eko 45, Frantzia eta Ingeleterra-tik 100eko 20.

Erresuma garatuak baldin ba-dira turista iturri, diru joan jin

gehiena erresuma hauetan beretan kokatzen da azken finean, zeren oraindik turista gehienak mendeba-leko mugetan gelditzen baitira. Diru sarreretan, Setarik 4 industri herrie-tan dago: Ipar Ameriketan gehienik, gero Frantzian eta mendebaleko beste herrietan, nahiz eta orokorki kontu nazionaletan erresuma hauek galtzetan izan.

Beraz, gaur egun, turisma ez da ekonomia garatuen arteko truke bat baizik.

tutismorako plangintza

Bainan azken hamar urte haue-tan, gero eta nabarmenago agertzen zaigu instituzio ekonomiko eta sozia-lak (FMI, ONU, OCDE, UNESCO) eta turistikoak (Hilton, ITT, Krupp...) erresuma pobreei buruz begira daudela, saiak hiltzer den abere bati bezala. Aski da behatzea Mediterane inguruko herrialdeei: bana beste, turista kopurua emenda-tuz doa urtero Grezian 100eko 38z,

Turkian 100eko 9z Jugoslavian 100eko 8z, mundu zabalean bana beste 100eko 3z goiti doalarik. Alda-kuntza hau edo hobeki erran turis-moa berbanatze hau ez da hala beha-rra, insituzio eta multinazionale batzuen politikaren ondorioa baizik.

Mendebaleko herriak turista sa-bel direnez geroz, hauei tokatzen zaie, neurri politiko eta sozial ego-kiak hartuz «turismo behar» bat edo «turismo galdera» bat sortzea, gero, «turismoa etxeen» (tour-operators deituen) gain izanen delarik galdera honen erresuma pobreei buruz segit-zea. Aitzitik, Hirugarren Munduak, diru etxe eta multinazionaleen lan-guntzari esker ereiki beharko ditu behar diren egitura turistikoak gal-dera honi ihardesteko.

Horrela, teoria honen arabera, turisma erresuma aberats eta po-breen arteko kultur eta diru zubi bat litzateke. Batzuen soberakinek bes-ten eskasak ase litzakete. Turismo-rako plangintza internazionalak teo-ria hau dauka onarritzat. Elez bede-

ren itxura ohoragarria du. Bainan, barnagotik aztertzerakoan, ohar gintezke teoria honen hipotesisak maingu eta enganakor direla eta ekintzak maltzur. Alde batetik, industri herrien «turismo galderari» eta gero herri pobreen garapen ekonomikoari buruz zenbait ohar egitera goaz.

industri herrien turismo galdera

Jada aipatua dugun bezala, turisma internazional honen dinamizazioa edo sustatzailea «turismo galdera» da. Alabainan, teoria honen arabera, industrializazioak berarekin dakar bi gauza:

—Erosleen «eros ahala» emendatuz doala eta jarraituko duela.

—Produktibitatea eta mekanizazioari esker oporretarako astiak emeki emeki lanerako denborari gaina hartuko diola.

Beraz, hiru baldintza hauek kontuan harturik: turista kopurua, turismorako dirua, turismorako astia emendatzea, turismoa agertzen da etorkizun haundiena daukan sektore ekonomikoa. Egia da orain arte sektore honek aintzinamendu haundia bizi izan duela. Bainan, ikusiz industri herriek bizi duten krisis ekonomikoa hipotesis batzu zalantzagarri bihurtzen dira. Jada estatistikek erakustera amaitera dute beren herritik kanpo doazen turistek gero eta opor laburragoak hautatzen dituztela. Bestalde, behar lirateke zehazkiago aztertu krisis ekonomiko iraunkor honek aurrezki jokaeran eta honen bitartez turismo jokaeran dituen ondorioak. Gure inguruan berean, maiz

aditzen da turistek gero eta guttiago kontsomatzen dutela.

Hemen berezi behar lirateke turismo klaseak. Edozein gisaz, eros ahal haundidun turistak baldin badaoz, eksotismo gosez, herri pobreetara beren eros ahalaren arabera inbestizioak eskatzen dituzte.

Ez da modela ekonometriko beharrik ohartzeko turista kopuruak ez lukeela entrabalean emendatu behar —turismarako astia tipituz doalarik— munduan gaindi uharte ttipitaraino eraikiak diren egitura turistikoa arrandakor bihurtzeko.

Ez ote dea irrisku ikaragarria erresuma pobreetzat beren garapen ekonomikoa industri herrien oporrei lotzea, jakinean krisis ekonomiko eta energiko iraunkor honek turista jokaeran hemendik 5 edo 10 urtetara izanen dituen ondorioak ezin neurtuak direla?

hirugarren nunduaren garapen ekonomikoa

Turismo galderari buruzko baldintzak beteak izanik ere, turismo erresuma pobreen garapen ekonomikoaren sustatzaile bihurtzeko baitezpadakoa da berak dakarren dirua erresuma hauetan gelditu eta berinbesti dadin. Edo bertzela erran, erresuma hauek beren inbestizioen jabe behar lukete. Ondikotz, beren diru iturri eskasen gatik, kanpoko diru etxetan milegatzeraz edo multinazionalen ateak zabaltzeraz bortxatuak dira. Alabainan, gehieneik probetxugarri den turismoa goi mailakoa da. Bainan, goi mailako turismoak berari doazkion inbestizioak eskatzen ditu. Multinazionalen jokabidea da

munduan gaindi dauzkaten inbestizioak arrandakor bilaka araztea, ingurumen probetxugarria eskaintzen dieten herriak bilatuz, herrialde berezi batez dituen beharrak kontuan hartu gabe.

Aurki daitezke halere herrialde batzu beren inbestizioen jabe direnak (hala nola Algeria) baina hauek turismoa bigarren mailako sektore ekonomikotzat daukate. Inbestizio hauek autonomoak izanik ere, egitura hauen arrandakortzaileak (turistak) gero eta gehiago «tour-operators» bitartez datoz turisma hain da integratuta internazional mailan. Tunizia ez dago sistema integratu honen trabak ahantzirik, urte batez aleman «tour-operator» batek erresaltatuak zizkion toki guztiak ukatu zizkiolarik tuniziak eskatzen zituen prezioak ez zituelakotz onetsi.

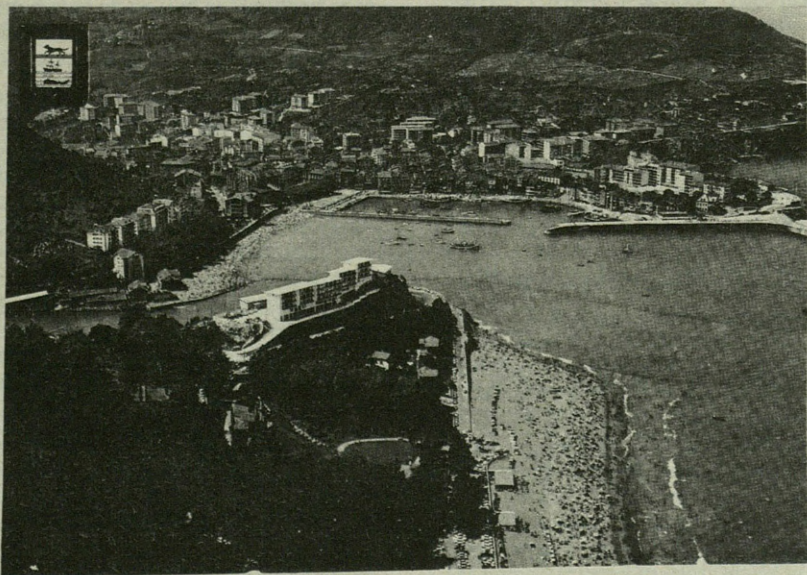
Alde batetik edo bestetik, turismoa lehen sektore ekonomikotzat nahi duten herrialdeek beren garapen ekonomikoa menekotasun baten peko ezartzera doaz. Gehiago dena, menekotasun hau ez da sektore honetan bakarrik nabari. Alabainan, turismoari, autonomikoki garatu daitezken sektoreen (hala nola laborantza) gustuz lehentasuna emaiten zaio. Horrela, harri batez bi xori hiltzen dira. Hau da menekotasun ekonomikoaren prozesu bat: «barneko galdera», (hala nola janari galdera) kanpoko eskaintza meneko jartzea, eta bestalde, «barneko eskaintza» (hala nola turisma eskaintza) kanpoko galderaren meneko.

Ikerketa batzuk diotenez:

—Bestalde, turismoa energia jale haundi bat da: Tuniziako parte batetan, turismo banak 300 pinta ur gastatzen du egunero, tokiko jende batek baino 10 aldiz gehiago. Djerbazis herrialdean, landak larre utziak izan dira ur eskasez, turistak laborantzarako uraz jabetzen zirelaketz.

Herri pobreen beharrak eta ahalak kontuan harturik, zenbaki hauek erakustera emaiten digute turismak ez dirokela erresuma pobreen garapen ekonomikoa susta orainartirako menekotasuna haz baizik.

Baliteke ere zer erran turismoak kultur eta hizkuntza mailan dituen ondorio latzez, hain dira turismoa eta eksotismoa elkar iduriak. Eta eksotismoa dioenak higakor dio. Eta eksotismoa aipatzean, gogoratzen zait behin pertsona batek zein justuki erran zigun turismoa behi kaka meta dirudiela, egin berrian uli mokoxuri batzuen zoriona eginez, gero hauek ase orduko ulitza batzuen atsegina, undarrean doi doia tokiko zizariei hazkurritzekoa uzten zaielarik.

Ez al duzue Ness Zingiraren Txitxardinaz entzun? Txitxardin galanta horrek bere antzinako kondaira baitu, haren bila eta ikerketara joan nintzen Araba Sauditaraino. Hantxe, Txitxardin izaera egia haundia dela zin egitne dute asaba zaharrek.

«Hura arrantzatzeko, Enkarterrietatik —ojo, linotipiagile laguna, Ankarterria beste gauza desberdina duk—; Enkarterrietatik (esaten nizuen) eukalipitu luzena ebaki behar duk cañabera gisa erabiltzeko. Gero, bilboko kaietatik petrolero bateko amarra lodiena lapurtu behar duk ere. Ondoren, gruba ahaltsueneko kakau zirgara lotuko duk. Horrela, tresna badaudak; baina orain amuzkiak huts egin baitu, zedozer egin behar da. Erdi Aroko Pragmatikek Prinxesa bat edo Erregeren alabak orokorki amuzki onenak direla esaten dute». «Baina», esan nien asaba zaharrei, «hemendik ez dago Prinxesarik, Erregerik ere ez daukagulako maiormente». Inoiz ez banie esan! Asaba zaharrek deiketa burrunbatsua hasi egin zuten: «Anatema! Lotsagarria! Sus eta hari, gure ertzainok! Xantiago eta Euskadik kargara! Birao esan du sinestausleak!»

Eta hori kontatzeko behar den denbora baino gutsiagotan, hamar Berroziko Madelmen ene inguruan neuzkan, elektriko-makilaz harmaturik. (Badakizue

gezurra!

RAFAEL CASTELLANO

Ness zingiraren
txitxardina

zer? Lemoizko indarraren kondarretagaz Berroziko Madelmengo borrak kargatzen ziren; horrela, atomiko borrarik zerbiltzaten! Demasiew! Flash Gordon pinikulia bezala!»

«Hemen betidanik Erregerik eduki genuen», asaba zaharrenak esan zidan; eta gero erantsi zuen: «Neuk esaten diat, 1493tik Partidokua naizela. Hainbeste Erregerik eduki ditugun, ezin hituela kontatu. Altzairu Erregea, Laminazio Erregea, Ontzitegieta Erregea, Pneumatiko Erregea,

Uranio Erregea, Bingo Erregea, Butano Erregea, Banka Erregea, Aldaezineko Erregea, Labe Garaia Erregea...» «Ondo ba, ondo ba», eten nion Asaba Zaharrenari, «baina nik Odolezko Errege batez hitz egiten dizuet». Une erdi batetikan nire Asaba Zaharrenak pentsatzera, eta azkenean: «Osasun trasfusiorik barka, trasperentziak benetan utziko balizkigute, laister Odolezko Erregea edukiko dugu...» Beste asabek ukondoarekin jotzen zioten, oso hasarrez. «Ixilik egon, hi, txotxoloa!». Asaba zahar batek: «Kristo Erregea ere bai baduk, eta Jainkoa Zeruetaiko Erregea ere...» Irripar bat zerdan, eta Berroziko Madelmengo Sarkentuak bere borra nuklearra sehietsetan aplikatu zidan. «Geldi, Lagun, geldi! Alde, alde, lagun!», Koronelak deitu zion. «Xuux, xuux, Lagun», gaineratu zuen, hura lasaitzeko.

Asaba Zahar eta Berroziko Madelmenak joan egin zirenean, Ness Zingirara (Aramaio alboan dagoena) luzaro begiratu nuen. Lodioko Zentral Nuklear berriarekin, tubi dilema galanta zeukan gure Txitxardinak. Gaixoa. Bisiñess Prinxesa Neguritik hainka egin, edo mostroo mutatu batean bihurtu. Ez. Inoiz ez luke hain sinsorga haragian hainkatu. Gure Txitxardin Diganteak mostroo batean bihurtu behar zuen. Dat is de kuestion.

Jatetxea

ALDANONDO

SAGARDOA — TXAKOLINA

DONOSTIA

Urrt. 412852

K. EUSKAL-HERRIA-6

ereserki bakararra behar dugu

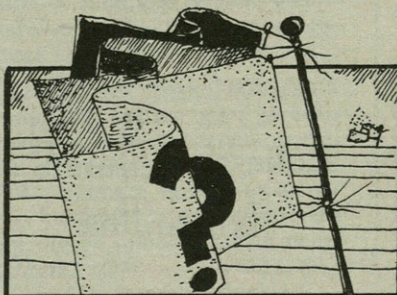
Historian zehar jokatu dugun banaturik jokatu eta, normalena, gauden bezala egotea da noski: hiru zatitan banaturik (hiru probintziak, Nafarroa eta Iparraldea). Politika, Administrazio eta beste alorretan ere, hori gertatzen zaigu. Baina Sabino Aranak gure naziotasuna definitu zuenetik, (edota Zaldubik «Zazpi Euskal Herriek...» idatzi zuenetik...) aberri bakar eta batu bat osatzeko asmo eta eraginik ez dela falta izan esan beharra dago.

Eta, gauza batzu definizio hori eman aurretik baldin bazeuden ere (Euskara adibidez) edo hobeki esan, gauza berdin batzu zeudelako naziotasuna edo aberriaren definizioa mamitzera heldu bazen, zeuden horiek biltzen, batzen, arautzen eta mar txan jartzen saiatu zen Sabino eta baita haren ondorengoak ere (aurrekoetan ere horrelakoak badi-
relarik).

Ez dago esaterik noski batze horretan beti asmatu denik. Sabinok ikurrina asmatu zuen eta kosta bada ere, gaur alderdi eta leku guztietako euskaldunok onartzen dugu, beraz, bandera bakarrena eginik dugu.

Hizkuntzari dagokionez, Sabinok edo bere kideek hobeki, ez zuten asmatu batasuna lortzen, baina haien eta beste batzuen eraginak Euskaltzaindia sorturik (1.918) 50 urte geroago (1968) Euskara Batua ere lortu zen eta gaur gizarte guztiz euskaldun batek behar lituzkeen premiei erantzuteko prestatzen ari da Euskara. Beraz, badugu jadanik hizkuntza bakararra ere (bere aiton-amona diren euskalkiak ahazten ez baditugu ere eta ahaztu behar ez baditugu ere).

Ereserki bat bakararra ere behar dugu ordea. Hori ongi ulertu zuen Sabinok eta berak moldatu zuen bat EUZKO ABENDAREN ERESERKIA deritzona. Ereserki hau 1.936ko

Eusko Jaurlaritzak erabili zuen ofizialki nola kalean hala irratian.

aerez gero, EAJ alderdikoek ereserki honekin jarraitu dute. Dirudienez, ez dut uste beste alderdi abertzaleak (gainontzekoek ez dute honetaz zertan hitz eginik) ados daudenik. Eta hemen gabilta euskaldunok ofizialki ordezkatzeko gaituen musika eta hitzik gabe. Lehengo karlista (finek eh?) eta foru-zaleek GERNIKAKO ARBOLA erabiltzen zuten ereserkitzat. Gaur ere Urretxuko udaletxeak edo... horrelako proposapenen bat eginik duelakoan nago. Ezker abertzaleko zenbait jende edo gehienek berriz, EUSKO GUDARIARIK ongi ikusten duela iruditzen zait.

Ni ez naiz musikaria, baina doinuari dagokionez, horietako edozeinek ere balio lezake nire ustez. Halere, bi lehenak eta Iparragirrerena bereziki, hobea dutelakoan nago. Hitzei dagokienez berriz, hirurak jarriko ditut jarraian (ahapaldirik erabilienak):

GERNIKAKO ARBOLA

Gernikako arbola da bedekinatua euskaldunen artean guztiz maitatua eman da zabal zazu munduan frutua adoratzeko zaitugu arbola santua.

EUZKO ABENDAREN ERESERKIA

Gora ta gora Euzkadi aintzat t'aintza geure goiko Jaun onari

Areitz bat Bizkaian da zar sendo zindo bera ta bere lagia lakua Areitz gainean dogu Gurutza Deuna beti geure goiburu.

Abestu Gora Euzkadi! Aintza t'aintza geure goiko Jaun onari

EUSKO GUDARIAK GARA

Eusko gudariak gara Euskadi askatzeko gerturik daukagu odola bere alde emateko Irrintzi bat entzun da mendi tontorrean goazen gudari danok Ikurrinan atzean.

Nire aritziz, GERNIKAKO ARBOLA, Foruen aldeko kanta gehiago da eta nafar nahiz iparraldekoentzat zeresan gehiegirik ez du zuzenean bederen, bestela ederra bada ere.

GORA TA GORA EUZKADI berriz, EAJ alderdiaren ereserki bihurtu dela kontu eta otoitz politiko-erlijiozko tankerako hitzak dituen (Bizkaiarekikoak bereziki) ez dut uste gaur Euskal Herriak dituen alderdi abertzale guztiek eta nafar nahiz iparraldekoek (ezkertiarrek bereziki) onartuko luketenik.

EUSKO GUDARIAK berriz, gudatean sortutako borroka-kanta da eta borrokarako egokiagoa da kanta militar hau, nazio batek behar duen pake bizitzarako baino, gaur oraindik zentzua galdu gabe badu ere zoritxarrez.

Zer behar dugu orduan? Alderdi leku eta herrialde guztietako euskaldunok onartzeko moduko zerbait. Ni proposapen bat egitera ausartzen naiz. Halere erregu bat hau irakurriko duzuen guztioi: Nirekin edo beste edonorekin gai honetaz eztabaidarik ukan nahi baldin baduzue, MESEDEZ EUSKARAZ EGIN,

zere eta honetaz ezer esatekorik ez baitute Euskaraz mintzatzen ez direnek.

Hona bada nire proposa-pena. Badugu kanta eder bat musika bikain batez lagundurik eta berori litzateke nire begiko ego-kitze ttiki batzu eginez gero. Zapi-rainen «Txanton Piperri» ope-rako amierako kantaz ari natzai-zue. Musika paregabea du eta hi-tzak ere bai gure nazioa defini-tzeko. Honela dio:

Euskal Erriko semiak gara
zor diogunak bizia
beraren alde emango degu
zainetako odol guzia

Bere lege eta hizkuntza ederrari
diegu maitasun aundia
il arte oi u egingo degu
bizi bedi Euskal Erria.

Euskara Batuan oso egoki
jar liteke eta behingoz gure herri
honen izena, Euskaraz euskaldu-
nok aten dugun bezala jarritz,
hots, Euskal Herria, honelatsu
litzateke:

EUSKAL HERRIKO SE-
MEAK GARA
ZOR DIOGUNAK BIZIA
BERAREN ALDE EMANGO
DUGU
ZAINETAKO ODOL GUZIA

BERE LEGE ETA
HIZKUNTZARI
DIEGU MAITASUN HANDIA
HIL ARTE OIHU EGINGO
DUGU
BIZI BEDI EUSKAL HERRIA

Hitzek, gure nazioaren zen-
tzua adierazten dute: Euskara eta

Lege edo Uniturak. Hau denek
onartuko luketela uste dut eta
hartara, Euskal Herriko Gaober-
nuburu nahiz kirolari edo bestek
doinu hau jo eraziko luke eta iku-
rrina jaso erazi.

Guzti hau noski, egiten hasi
behar genuke jadanik. Bestela,
ikurrinarekin bezala gelditzeko
arriskua dugu, hots, geure etxe
ofizialetako balkoietara bera ba-
karrik (eta lagun beharrik ez du)
atera ezin delarik.

Beharbada hobeagorik ere
sor liteke agian, egiten hasiz gero,
baina dena den ERESERKI
BAT BEHAR DUGU IKU-
RRINA BAT eta HIZKUNTZA
BATEKIN batera aurkezturik,
identifika gaitzaten.

MURUMENDI

erdera baturantz?

Euskera eta euskal kultura
direla-ta azken bost urteotako
balantzea egitean hitz esanahitsu
batekin laburtzen digu Txillarde-
gik: fartsa.

Eta horrelatantxe da, jende
gehiegi ari zaigu delako fartsa
hori antzesten eta dagoeneko bat
nekarazten dute. Antzespren
orok dauka bere amaiera eta ho-
nek ba lirudike ezetz.

Milaka hitz arin eta agindu
jalgitzen dira boterea duten aho-
etatik baina egiaren orduan oro zi-
nismo eta faltsukeria da.

«Kilometroak 80», euskal
prentsaren aldeko kanpaina,
«Korrika Euskal Herria»... Hor
izan dugu Herriari dei egin beha-
rra ikastolek, euskal prentsak eta
gau eskolek aurrear egin deza-
ten, sobrebizi daitezen. «Bai
Euskarari» kanpaina izan zen
beharrezko ere Euskaltzaindia-
rako diru pixkat biltzeko.

Ekintza guztiotan Herria.
Denetarako HERRIA. Bitartean
erakunde ofizialek ezin ostruka-
rena egineta promesaka arituko
zaizkigu, dirurik ez baina. Ho-
rixe bai, parlamentarieen eta mi-
nistrarien soldatak fixatzerakoan

esku zabal, hor ez dago murrizte-
rik. (Ikus, kasu, ministrarien sol-
datak: lehendakariak: 3.700.000
pezetatako asignazio brutoa ur-
tean eta 10 milioi baino gehiago
errepresentazio gastuetarako;
kontseilariak: 3.500.000 pztza;
kontseilariordeak: 2.800.000
pztza. «Punto y Hora», 204.
alea.).

Bideetako letreroak pinta-
rratu behar dira behin eta berriro
arik eta euskera dezatenaino;
euskeraz mintzatzeagatik jendea
epaitua eta detenitua izan da (be-
rriki Nafarroan epaituak —eta
halabeharrez kargurik gabe
askatuak— eta Gasteizen Inigo
kastresanari gertatua lekuko);
irratian euskarak beti bezalaxe
dirau, ia lekurik gabe («radio
nacional»-eko mikrofonoetatik
«Euskal Herrian Euskeraz»-
koek salatua, Donostian; aurrez
aurretik «hartua» izanik, noski.
Hor ere detentzioak, Txillardegi
eta Luis Maria Mugica, eta isti-
luak deklarazioa euskeraz egi-
tean.); euskera hutsezko telebis-
tako hirugarren kanal bat agindu-
rik daukagu baina hitzak besterik
ez eta bitartean erdera hutsean
daukagu telebista, mass mediarik

garrantzitsuena eta euskeraren
berpizte eta normalizaziorako
baliapiderik beharrezkoena
beharbada... Euskal herriaren
gehiengoa euskeraren alde
agertu da (begira bestela «Hiz-
kuntz borroka Euskal Herrian»
eta «Opresión y Defensa del Eus-
kera» liburuotako zifrak; edo,
hobe, «Korrika Euskal Herria»-n
parte-hartzaileen kopurua), eta
halarik ere bere nahiak desentzu-
mak dira boterearen instantzieta-
tik. Alderdi eta erakunde politi-
koak berak ere —Herriaren zer-
bitzurako omen eta «abertzale»
buruizendatu— entzungor ei
daude, beren praxian euskera
adergailu baizik ez baita.

Gure Herria bera «Euskal
Herria» (euskararen herria) bu-
ruizendatu da bere ibilbide histo-
rikoan; hots, hizkuntzari lotu-
loturik agertzen zaigu. Gaur, os-
tera, ba dirudi erdera berri bat
sortua dugula, sasi-mintzaira be-
rri bat: agindu faltsuen eta berri-
tsukeriaren hizkuntza. Eta ho-
rrela euskera ezin daiteke luzaro
bizi. Jai dauka bide horretatik.

KARLOS SANTISTEBAN

ira kuralak mintzo

Euskarak ez du inolaxe oztoporik izan

Ez naiz hasiko, ez, mekaguenka, neure haserrialdiei haize emateko, baina benetan haserrezazikoak dira —edo haserrea edo irrifarrea, biotako bat ezinbestez— gaur egun (1981.ean dagoeneko, hamarkada berri batetan!) irakurri behar direnak. Ikus bestela azken ANAITA-SUNA eta ARGIA n dagoen gutunak; hona hemen pasarte batzu: «Irakurri det zuen idaz lana, beti pozoitua. Oraintxe lertzeko zorian zuadete; zuentzako «Prensa Euskeraz» «ANAITA-SUNA», «ARGIA» ta «JAKIN» bakarrak dira; neretzako xoxik ere ez

Bada denbora xamar zuen zenbait idatzia nahiko mingarri jarri naitela, batez ere erlijio edo eliza kritikatzan dezentenean, nunbait pakean ezin utzi, garaiak kendu diozute zeruko izena (...). Baina azke-

Ez ote dira perla ederrak? (Egia esan, nik oso atsegin ditut honelakoxeak). Noiz arte iraungo ote dugu egoera honetan? Nire ustez ez da normala, EZEuskal Herrian belakiddak bizi-rik daude oraino, eta ez dute euskal prentsa desbirjinda nahi, desbirjindu behar dugu osteraz.

KARLOS
SANTISTEBAN

DONOSTIA

azkar s.a.

DONOSTIA

MINTZAGAI

U.Z.E.I.: euskal kulturaren oinarriak sendotzen

Hiru urte eta erdi dira —udaberrian lau urte— Unibertsitate-Zerbitzueterako Euskal Ikastetxea (U.Z.E.I.) sortu zela. Orduz gero euskararen normalizazio lanean, hots, berreuskalduntze lanean pieza klabea bilakatzen ari zaigu.

Iadanik Fisika, Politika, Kimika, Psikologia hiztegiak kalean ikusi ditugu eta isileko aurrelanek argitzen ez zuten neurrian argitu du euskararako lan ikaragarri honek izan dezakeen balorea.

Euskal Kultur mailan eta Eskal Herriko gizarte osoan gero eta zama handiagoa ari da lortzen bere zerbitzu, ikastaro eta sustatze lanak direla medio.

Izan ere aspaldidanik ez da Euskal Kultur mundu honetan hain serioski eta kalitate horretaz mogitzen lantalderik ikusi.

Funtsean bere izaerak berak —kultur instituzio bezala definitzen da U.A.E.I.: «Euskararen normalizaziorako jaioa, hau da, terminologia berezituak, metodologia jakin batzuren arauera lantzeko eta gizarteratzeko sortua»— eman lezake euskaldunongan U.Z.E.I.ren ideia eta izatea zabaltzen laguntzeko arrazoia.

Gehiago oraindik 300 bat lagun taldetan banaturik eta koordinaturik aritu direla lanean baldin badakigu. Oraitxe bertan «Galería del libro» delakoak ZILARREZKO LAUBURUA eman die saritzat. Espero dezagun Euskal Herriak lan honi eman behar dion errokonozimenduaren lehen urratsa besterik ez izatea.

Euskal Kulturaren arazo gehienetan bezala lan potentzial hori posibilitateei kateatuta arkitzen da. Eta gaur egun aginte indarrek nahiz gizarte indarrek apustu hori aurrean dutelarik enbidoari hordago erantzuteko garaia iritsi da dudarik gabe. Eta geuk ere gure ke-inua bota nahi izan dugu lorategi horretan.

joxeba intxaustirekin elkarritzeta

Gure aurrean Joxeba Intxausti dugu, U.Z.E.I.ko zuzendaria eta aspaldidanik —**JAKIN** eta **ANAITASUNA**— Euskal Kulturaren giroan ezaguna. Langile bezain hizlari dugu Joxeba. Mintzagai hauetan erabiltzen ditugun muga guztiak hankaz gora botatzeko kapaza —**ARGIA** oso bat behar genuke bere asmo eta pasioak oro argitaratuko bagenitu—.

Hasteko lau urte hauetan egin denaren balorapena eskatu diogu Joxebari:

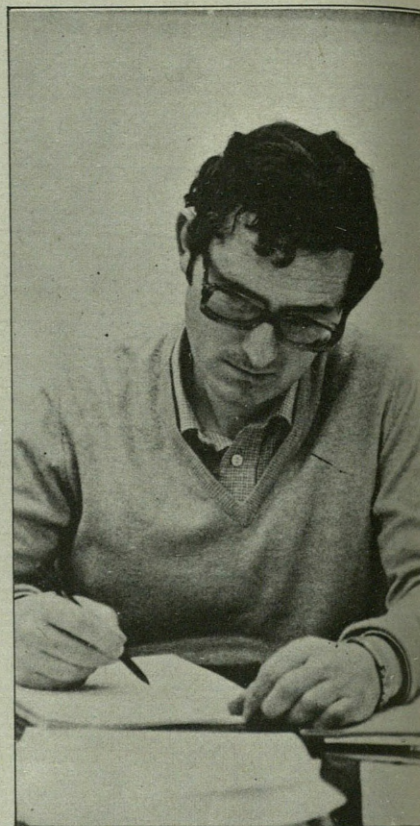
UZEI: Alde batetatik eta nolabait diru bilketa bat egin dugu eta euskal kulturaren egin izan den baino diru bilketa handiago bat eta hori positiboa dela uste dut. Kontutan hartu behar da gure hiru urte eta piko hauetan gutxi gora behera 53-miloi inguru erabili ditugula, eta kopuru hori mugitzea ez da txantxetako gauza. Honek esan nahi du gizartea bera sensibilizatuta dagoela maila desberdinetan euskal kulturarako eta hori datu inportantea da gure gure ekintzetarako ere.

Gero niretzat esperientzia ederrena eta gratifikantea izan da batez ere jende asko lan egiteko gogoarekin dagoela konprobatzea eta nik uste dut alde honetatik nolabait **UZEI**ko lakidego zabal hori proba bat dela, test bat izan da eta pedagogia bat ere bai. Hau da, talde batek beste bat ondoan lanean ari dela eta gauzak aurrera ateratzen ari dela ikusten duenean jendea animatu egiten da. Eta momentu honetan jendea animatu egiten da. Eta momentu honetan jende dexente bildu liteke **UZEI**ko nominan dagoen koordinazio jende hori behar be-

zala kokatzen bada. Alde honetatik niretzat esperientziarik positiboa izan da zein gogoz hartzen duen jendeak lana. Esan beharra dago olio gehixeago sar daitekeela makinaria guzti hori mogitzeko, beti ez bait da erraza jendea mogitzea. Bainan oro har guk uste izango genuen baino jende gehiago bildu ahal izan dela eta jendeak ikusi duela programa baten barruan lan egitea luzarora ikaragarri errentablea izango dugula. Nahiz eta momentuan oraindik esan: Hori al da praktikoa?, Zuk biltzen duzu hiztegi batetarako talde bat, eta horretako mutil edo neska bat hasten da lanean. Nahi baduzue oso gutxi idatzi du oraindik bainan taldean hasi eta berehala konturatzan da zerbait jasotzen ari dela, bera ere ez dagoela baka-rrik gainera eta orduan prozesu zabalago baten barruan inplikaturik sentitzen da eta horrek jendeari morala ematen dio; horrela posible izan da talde berriak ere sortzea. Dударik gabe luzarora gure aldetik hiztegiak berak egitea baino inportanteago da hau. Etorkizun handiagoko gauza bat delako.

ARGIA: Etorkizun handiagokoa, pertsonen azpiegitura sortzeari buruz nahi duzu esan...

Nik uste dut esate batetarako kontraste izugarri bat dagoela zenbait kultur minoritarioren artean —Kataluinarekin esan dezagun— argi eta garbi dago han jende asko dagoela lanean edo lanerako prest. Eta al daketa politiko handi bat etorriko balitz ere jende asko berean jarraituko luke, ez, litzateke azpiegitura kultural hori errez pikutara joango. Eta guk hamar urtetako rodajea duten taldeak baldin baditugu, ba kontxo! Baldin badaude hirurehun edo bostehun lagun lanerako prest eta nolabaiteko esperientzia positiboa izan duteanak, elkar ezagutu dutenak

eta elkarrekin lanak eta proiektuak mamitu dituztenak oso inportantea da hori.

ARGIA: Hala ere orain arte ez da gauza handirik egin zentzu horretan.

Zoritzarrez horrelako oso talde gutxi izan ditugu. Ez dakit, nik esango nuke Elhuyar bat hor ibili dela lanean, **JAKIN**en ere beste era batetara guk egin genuen gure garaian eta gaur oraindik badoa aurrera bainan beste era batetakoa da hori. Beharbada gure kideko esperientzia izan dena Elhuyar da. Bainan esperientzia hori ere mugatua da. Oso ederra bainan oso medio eskasekin egin behar izan dutena. Merito handiko lan honen bidez nolabait mundu teknikoari lotutakoa eginda zegoen, bainan badaude beste alor asko ezin izan ditugunak ikutu. Eta hala ere denbora gutxitan sortu dira taldeak. Eta hori oso inportantea da; talde horiek ikusi dute gainera lan konkretuak egin zitzazketela eta piska bat beren balioa, beren burua balioztaturik ikusi dute euskal mundurako ere

eta elkarren arrimoan gai berriak hartu dituzte. Orain lehenengoan hiztegiak egin dituzte; bueno, zerbait behar genuen eta oinarria zela uste genuen guk, bainan jakina berehala hasi behar dute beste gauza berriak egiten. Hori behar bertako hizkuntza eginaz doan neurrian beste gauza batzuk ikusten dira.

ARGIA: Beste gauza horiek zein tipotakoak izango lirateke?

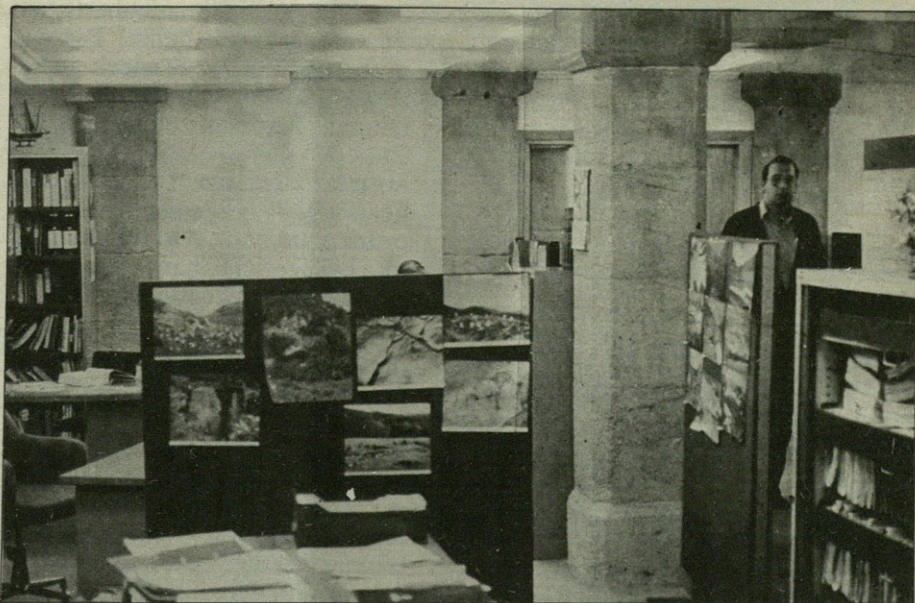
UZEI: Hiztegi bat egiteak ez du beti esan nahi talde bat egiten denik. Batzutan frakasatu egiten du eta orduan autokritika bat eskatzen du. Bainan beste batzutan sortu egin da taldea, eta ez bat ez eta bi ere, batzutan dozena erdi bat edo gehiago...

Taldea egin eta talde horrek gauza asko egin ditzake, beste dinamika bat hartuko luke gainera, beste ilusio batekin. Hiztegietak materiallea eta artikuloeak berehala eman ditzakete fruituak, eta ematen hasiko dira.

Guri esan zitzaigun orain dela bi urtebete eta arrazoiz: «Hiztegiekin unibertsitaterako ari zarete eta BUPen ez dago ezer eta EGBn ere eskas daukagu». Pentsamendu horrek badu bere logika bainan nik beti uste izan nuen hori ez zela logikoa eta luzarora emankorra ere ez, arrazoi honengatik: betidanik pentsatzen genuen inportatea zela prozesoa goitik ere hastea, behetik bazetorrela prozesoa bat eta goitik hasi behar zela beste bat. Konfluentzia bat eman behar zen nahi eta ez. Eta konfluentzia hori orain goaz egitera.

ARGIA: Konfluentzia hori testugintzan noski.

Orduan gu saiatu ginen lehenengo urte eta erdian edo bi urteetan batez ere, testugintza ez hartzen, hori besteentzat uztea eta ea posible zen talde berriren bat sortzea, premia nabarmena zenez, eta premia horri erantzunez gizarteak jeneratu behar zuen. Zoriturrez ez da prebisio hori gertatu eta ikusi dugunean prebisio hori atzeratzen ari dela, lan horri ere ekitea, erabaki dugu iadanik funtzionatzen ari direnen arrimoan lanean hasteko. Beraz,

azkenean ikusi dugu talde hori ez dela sortzen eta erabaki dugu BUP eta COUko zuloa betetzen hastea. Hori gainera berehala egin genezake, bakar-bakarrik falta zaiguna indar ekonomikoa bait da.

ARGIA: Berehala bai?

Zergatik egin dezakegu berehala idazte lan hori? Ikus dezagun adibide konkretu bat. Hau, esate batetarako (hiru karpeta handi erakusten dizkigu) BUPeko testu bat da, filosofiazkoa. 600 orrialde ditu, eta gainera normalizatuta, EGBn ez bezala. EGBn autore bakoitzak bere erara moldatzen du testua. Hau berriz lau mila hitzez osatutako lexiko batez doa testua eta 600 orrialde ditu. Baina hau posible izan da aurretik hiztegiekin egin den lana dagoeneko burututa zegoelako. Pentsa dezagun orain hori hutsetik hasitako lana izango balitz. Zeren filosofiarako euskaraz lan sistematikorik, osorik eta globalik, ez da sekula egin. Eta testu hau sei hilabete-tan burutu dugu.

Hau aurrera emateko alde batetatik aurretik egindako hiztegien azpiegitura genuen, eta beste aldetik, irakasleak berak izan dira interesatuena, xentimorik kobratu gabe etorri dira, eta dohan egin dute beren lana. Baina hain erraz atera bada, au-

rretik hiztegitza bat aginda zegoelako izan da. Beste edozein metodo konbentzionalen bidez askoz denbora gehiago behar zukeen. Baina aurretik kondizioak jarri ditugulako honelako lanak oso erraz eta hain denbora gutxitan egitea posible da.

Zuek lehen galdetzen zenuenari jarraituz. Hiztegiak nola? Hor lehenengo puntua izango litzateke EGBko oinarritzko hizkuntzatik unibertsitate arte dagoen zuloa betetzeko eta hori uste dut urgentea dela. Eta guk indar piska bat badugu. Hori egin behar dugu lehenbailehen.

Produktu hauen problemak kostoak dira. Adibidez, filosofiko testu hau 1.700 pezetatan jarriko litzateke eta hori ez da posible. Guk testu bat jarri behar dugu gutxi gora behera erdarazkoen papera.

ARGIA: Hala ere UZEIk ez du bere lana iraksakuntzara bakarrik mugatzen, dossierrean irakurri dugunez...

Bai, gizarteak irakaskuntzatik aparte beste gauza asko ditu eta hor ere badago problemarik. Hori egin liteke orduan, eman dezagun, mundu profesionalaren euskalduntzea eta euskara hor normalizatzea. Nola? Noski indar sozialen problema dago bainan hori guk ezin dugu mugi-

tu. Hori beste instantzia batzuetatik doan gauza da. Guk hala ere egin genezake hizkuntzaren inguruan dauden erreibindikazioetarako tresneria bat sortu, zeren bestela erreibindikazioak hutsen joango dira, non eta nola aplikatzerik ez badauka.

Beraz, aplikaziorako tresnak sortu behar ditugu. Beti esan ohi da diglosiatik, zorioneko diglosiatik irten eta normalizazio sozial batetara pasatu behar dugula, baina normalizazio sozial batetara pasatzeko behar ditugu hizkuntzaren tresnak berak eta tresna horiek ezagutuko duen jendea. Zeren bestela ez dago kurtsilorik ematerik, profesionalak prestatzerik, etabar. Orduan, beste kapitulu bat oso inportantea guretzat irakaskuntzari begira dagoenez aparte mundu profesional osorako plangintza izango litzateke.

Nola eraman aurrera lan hori? Hemen (grafiko bat erakusten digu) adierazten dugu zein jakintza alor ikutu ditugun. Orduan, jakintza alor hauetatik berehalaxe deribazio aplikatuak egon litezke gizarteko zenbait sektoretara. Fabriketara eman dezagun: hori gure hiztegietatik bertatik eta horren erenplu argia hau da: Patricio Echeverriari esan genion teknologiar buruzko hiztegi bat genuela asmotan, eta bereziki metalurgiari zegokionez, ea fabrika horretan erabiltzen zen lexikoa bildu zezakeen. Berak bere esku hartu zuen. Orduan 10 hilabetez ibili da hango langile talde bat materiale hori biltzen. Iadanik hori dena bilduta dago. itzulpenetarako prest. Hau dudarik gabe beste sektore guztietarako eredu bat da.

Gure bigarren helburua beraz zera izango litzateke: orain arte guk hiztegietatik irakaskuntzara egiten dugun prozesu bera mundu industrialerako egin. Eta orduan materiale didaktikopedagogikoa sortzea. Eta orduan, esate batetarako, alfabetakuntza bera ez litzateke soilki alfabetakuntza arrunta izango, baizik eta berek egunero zortzi orduz erabili behar duten hizkuntza molde horretarako ere alfabetakuntza tekniko bat.

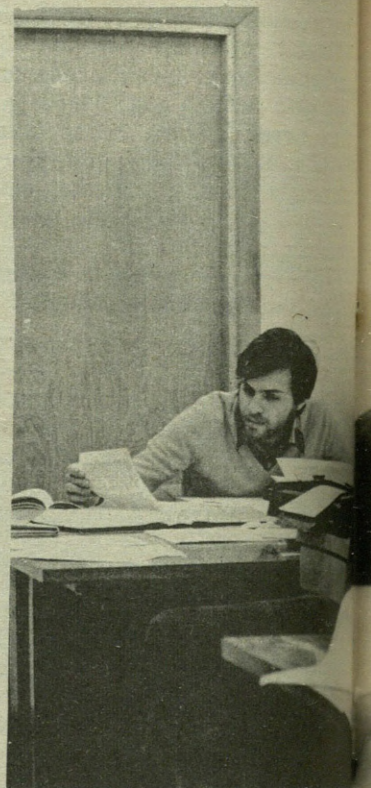
Ez dugu pentsatu behar alfabetakuntza teknikoa unibertsitariatzat bakarrik denik. Eskola profesionaletako ikasleek edo edozein lagilek badaki fresadora batetan zer elementu dauden. Eta egun guztia pasatu du gauza horietaz hizketan. Enpresa barenan hori da bere mundua, zortzi orduz gutxienez. Orduan zergatik kastigatu behar dugu hizkuntza hortik kanpora aterata.

Guk orain hasi behar dugu, industria iraultzatik hona deseuskalduntzeko mundu industrialak sortu duen prozesuaren kontrako kontraprosesu bat. Nolabait honelako gauzen bidez. Honek beraz eskatzen du materiale hori idatzita edukitzea, eta momentu batetan sektore bakoitzari egokitutako alfabetakuntza metodoak. Baina hori ez daukagu egiterik oinarritzko beste pieza batzuek aurretik sortzen ez badira.

ARGIA: Hau proiektu nazional bat bezala agertzen da beraz, dimentsio nazional batez. Zein erlazio dituzue Eusko Jaurlaritzarekin, etabar...

UZEI: Gure harremanak irekiak dira, guk uste dugu horrelako proiektu edo prozesu batek, zuek esan duzuen bezala, dimentsio nazional bat daukala eta nolabait instantzia publikoek badutela hemen zer esan behar bat. Autoritate publikoak, aginte publikoak zerbait esan behar du, baina aginte publikoak bakarrik ez, noski, uste dut indar sozial guztiek parte hartu behar dutela eta esate batetarako Patricio Echeverria S.A.k hau egin duen bezala, beste batek bere sektorean egin badezake, industria horri berari eskatun behar zaiola, indar sozial guztiek inplikatu behar dutela prozesuan. Orduan pentsatzen dut behetik datozen indarrek eta goitik etor daitezkeenek puntu honetan, hizkuntzaren arazoan, konfuentzia bat eduki dezaketela. Puntu batetara baino behintzat.

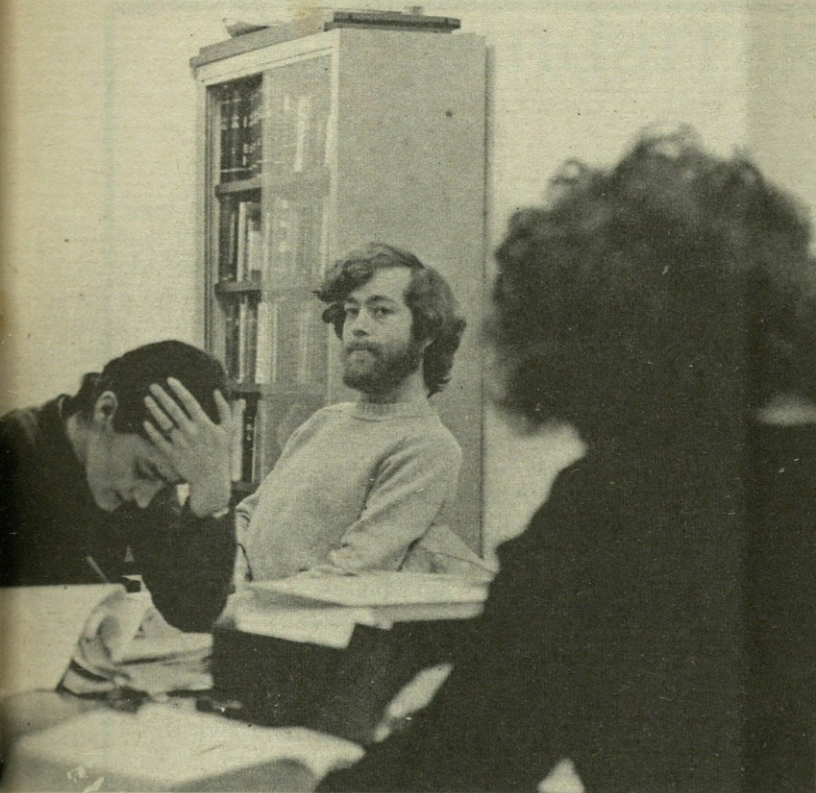
Hor interes borroka sortuko dira bere momentuan noski, baina hori gizarteko jokuak konpondu beharko duen arazoa da. Nolanahi ere nik pentsatzen dut hainbat komenio kolektibo-

tan horrelako gauzak sartzen direla eta sartuz joango direla. Exenplu bat badago alde honetatik bankaren mundu horretan. Hor ia dagoeneko elebitasun batzordeak eta komenioetatik datozen batzordeak proposamenak egiten hasiak dira. Eta hori erberdin-berdin bilketa handi bat egiten ari da eta orduan hizkuntza beti bizitzarekin kontrastatu egiten da.

ARGIA: Hor problema bat izango da gero hiztegi horiei bizitzaren ematea, ezta?

UZEI: Bai, hortxe gaudu orain. Lehenago esaten genuen bezala, instantzia publikoak hor daude, eta bestetik ere indar politikoak goitik, behetik, albotik eta nahi den aldetik. Hor guri dagokigun gauza bakarra da tresneria tekniko bat sortzea. Tresneria tekniko hori edozer gauza izango da baina ez da teknokrata behintzat. Ez dakit garbi adierazten dudan. Aplikazio soziala duten gauzak dira, ez berehalakoa noski. Horrek epe bat behar du, ez dakit lau urtetakoa ala hantziagoa.

Gero, gure helburuetako bat talde pedagogiko bat sortzea izango litzateke, materiale linguistiko guzti hauek jendearengana eraman ahal izateko egokitu. dituen talde pedagogiko-didaktiko bat. Horrek es du beste munduko milagrorik eskatzen, bakarrik bi edo hiru lagun lan horretan edukitzea. Asko al da? Zeren eta urtean bost milioi gastatu behar izan arren, Euskadi osorako aplikazioa duen arazo bat denez ikaragarri errentablea da logika baten barruan sartuz gero. Zeren orduan irakaslegoak berak sartu behar dituen orduak askoz ere gehiago kosta dute bakoitza bere aldetik arituz gero eta apunte txarrak prestatzeko gainera. Ondoko eskolan zer ari diren prestatzen ez bait dakite. Bakoitzak bere erara egin behar du, ez dauka zentzurik, ez da ekonomikoa, beste alde batetik eta gainera desakreditatu egiten gara piskanaka.

ARGIA: Eta etorkizuneko UZEIk non kokatzen du bere burua?

UZEI: Gobernua aipatzen genuen lehen, noski, guk uste

dugu Gobernuak zer esanik badaukala eta elkarriketan gaude. Orduan Gobernuak ikusi behar du nolabait UZEIren inguruan bildu den jendeari lagundu behar dion ala ez eta nola lagundu behar dion. Hemen jende bat bildu da, lan batzuk egin ditu, elkarrekin lan egiteko ohitura eta modu batzuk sortzen ari dira. Orduan hori potentziatu egin liteke eta orduan jenera daitekeen indar kulturala inportantea izan daiteke, nere ustez. Horrek zein forma har lezakeen, instituto publiko, fundazio, kontsortzio, kontzertu, geroak, aurrean ditugun posibilitateak eta hemengo xedeak aurrerantzean ere betebeharrak ekarriko dute.

ARGIA: Zaila dirudi, modu erraz batetan behintzat, lan horretarako UZEI ez den beste alternatibarik aurkitzea.

UZEI: Bai, nik uste dut, zorionez iruditzen zait, normalizazioak badituela bere kondizio minimoak, eta bat behintzat batasuna sortzea da. Eta orduan Euskaltzaindi bat badago, instantzia akademiko bezala, eta uste dut

beste eginkizun askotarako oso elkartuta goazen multzo garbi bat dagoela, UZEI inguruko eta hor zehar kideko dugun beste talde handiagoa. Eta denak karro berean goaz. Alde horretatik hizkuntzak momentu honetan ez du halako gatazka txarrik. Koiuntura, egokiera, oso ona duela iruditzen zait.

ARGIA: Hitz optimista hauekin elkarriketa bukatzea pentsatu dugu. Joxebarekin gaiak kateaturik bata bestearen atzetik doaz presaka, handik honantz, batetik bestera. Dato pila ditu buruan, eskuartearen daramanaren ezaguera sakona azaltzen du.

Elkarriketa luzera zihonan. Beste puntu asko orrialde hauetara ezin ekarririk gelditu dira. Hauen artean, beste euskal erakunde askorengan sumatu den bezala krisis ekonomiko baten barruan sortua izatea izan dela erakundearen hazkundera zaildu duen arrazoi handi bat. Hau esaten zigun Joxebak azken orduan. UZEIk sosegu handiagoko irtenbide bat bilatu behar duela lehenbailehen...

Puntu zehatzagorik ezagutu nahi duenak hor du UZEIk prestatutako «UZEI: 1977-1980, HISTORIA ETA GOGOETA» dossiereara. Hor aurki ditzake bata besteari josirik, UZEIren lan handiaren zehaztasunak.

Hor utzi ditugu UZEIkoak beren hirurogei mila euskal hitz normalizatueta igeri. Iadanik aurreratutak dituzten lanak bukatzen, eta lan berriak hasten. Euskal Herriaren berreuskalduntze lan nazional, astun eta apasionatu horretan murgildurik. Eta horrek egun dakartzan zailtza guztiekin noski: Lokal berri handiago bat behar izatea, UZEIko langile bakoitzak atal gehiagi norberaren gain hartu behar izatea, sostengua non bilatu, etabar. Eta alde batetik pozkarri den egoera baten aurrean: berengana hurbiltzen den lankidego zableri ezin erantzunguz.

**L.BASTIDA
JEXUX IJURKO**

IZAN ERE

bretoindarrak auzitan

Joan den urteko ekainaren haseran preso altxatako bretoindarrek, gartzelan pasa zituzten 12 hilabetetik, 17-tara zai, «Cour de la Sûreté» de L'Etat»-ra eramanez aurretik.

Lau gizon: Grall, Garabello, Masson eta Alexandre jatuak izan ziren, FLB aurkako ekintzen arduradun Le Taillanter komisarioaren etxea leherarazteagatik. 12, 17 eta 20na urte eman zizkieten. Le Taillanter, deklarazioen bidez saiatu zen bretoindarrak bere onetatik ateratzen, «zozo insignifiants» (lelu alaenak) eta horrelako deitura erabiliz, hain zuzen, «goiko nagusiak» bretoindarrei buruz duten iritzia azaltzean erabili oi dituzten hitz berberak harturik, herri hau tratatzeko era mespreta garriaren ezaugarri.

Auzian, Grall eta Garabello ez zuten onartu frantsesez hitz egin beharra. Elkarrizketa gogorra sortu zen Grall eta Le Taillanter-en artean bretoieraz. Mahai buruak debekatu zien berak ezagutzen ez zuen hizkuntza hura erabiltzea. Komisarioak agindua bete zuen, ez ordea Grall-ek, bretoieraz segi bait zen, nahiz eta bitan espulsatua izan salatik. «ARMOR» aldizkarian garbi azaldu zen zergatik ez zuten frantsesa erabili nahi izan: beraien mintzaira bretoia izaki, Estadoarekiko har-emanetan bretoia erabiltzeko eskubidea defenditzen zutelako, besteak beste.

Urrengo auzi batetan ere, bretoieraz erantzuterakoan, Presidenteak jaramonik gabe gerarazi zituen prozesatuak: «Frantsesa dakienak, frantsesez mintzatu behar duen tribunalaren aurrean zaudete, eta zuek badakizue frantsesez, beraz, horrela jarraitzekotan, behar diren neurrian hartuko ditut, gauzak nahastea besterik nahi ez duzuela pentsatzen hasia bait naiz».

Honetan, Grall-ek (bera bait zen, berriro ere), oso zela garrantzi handikoa bretoi hizkeraren borroka, batez ere hizkuntza hori akabatzeke ahaleginak egiten ari zirenak bere aurrean zituenean, bota zion aurpegira. «Benetan diot, inportanteagoa da hau, State Buildings bera aidean botatzea baino». Bazezkiten honela hitz egin ondoren zigorrak handituko zizkietela eta halere, gogor ekin zioten.

Denera, Hogeitabat bretoi dira gaur preso ilegaltzat salaturako ekintza politikoak direla-eta. Eran beharra dago, beren egoera ez dela batere ona. Azkeneko bi gertakizunak aipa ditzakegu «giroa» ikustearren:

Gartzelaren zuzendariaren baimena izan arren, debekatu zieten lurrezko ontziak egiteko tresneria erabiltzen, eta protesta egitean, estaduko polizia su eta fu sartu ziren, gogor erasoka, izugarritzko zigorrak emanik.

Beste batean, preso bati bi gutun gorde zizkieten entregatu gabe. Arrazoiak: «zentsura pasatzeko, bretoieraz dagoena denbora luzeago behar du; idatz ezazu frantsesez». Presoak erantzun zien bretoierazko ariketak besterik ez zirela, zuzendu ondoren OBER korrespondentzia-eskolak atzera itzuliak. «Cour de la Sûreté de L'Etat»-era bidali zuten asunto hau, eta hauek erantzuna: «Bretoi ariketak, frantsesez egin behar dituzu». Badute, beraz, Estatuak eraturako bretoieraz ikasteko metodo berria!. U.S.A.ko frantsez enbajadak, horren arduratua dagoenez gero Ameriketara ikus dezaten «hizkuntza regional»-en alde gobernamentuak hartutako erabakiak, harrotu daitezke, bai metodo berri horretaz.

Inperialismoak nagusi, nonnahi!.

E.H.E.

«Etxegiña» bertsolariari omenaldia

«IZARRA»
ELKARTEA

Gure herriak badi-
tubertsolari eta ohitura
herritarren bultzatzaile
ugari. Horien artean ezin
utzi aipatu gabe «Etxegi-
ña»ren izena. Lehenago
ere egin izan zaizkio
omenaldiak, berak esan
digunez, baina edozein
egokiera da ona horre-
lako gizon euskalzale eta
bertsozale bat
goratzeko.

Oraingoan Elgoi-
barko «Izarra» elkarteak
bertso-paperekin lehia-
keta antolatudu «Etxegi-
ña»ren omenez eta hone-
kin batera asmo txaloga-
rri bati eman nahi lioke
hasiera: «bertsolari es-
kola» bat sortu nahi du,
orain arte arbasoengan-
dik etorri zaigun tradizio
honi gure gazte eta au-
rrengan jarraipena eman
nahirik. «Soka ez da eten
eta ez da etengo ere, ber-
tsoaren doinuak lagun-
tzendigun bitartean»
diote antolatzaileek. On-
doren, «Etxegiña» bert-
solariarekin izanda-
ko elkarrizketa eskain-
tzen dizuegu.

ETXEGIÑA: 1898.
urteko Urriaren 1 In jaio
nintzen Ermuan. Nire ai-
tita etxegina zen eta ber-
din nire aita eta osaba
ere. Hortik daotrkrit
izena.

ARGIA: Nondik
jaso duzu bertsozale-
tasun hori?

ETX.: Juan Kruz
Uriguen, nire osaba,

bertsolaria zen. Elgetan,
jaialdi abertzale batean,
entzun nion bertsoan
Kepa Enbeitarekin, nik
14 urte nituenean. Bert-
solari izateko, etxeko
eragin hori garrantzi
handikoa da, dudarik
gabe, baina berezkoa ere
behar da. Gaztetan
bertso giroan ibili eta
bertsoan hasteak ema-
ten dio bertsolariari bul-
tzadarik handiena.

ARGIA: Noiz hasi
zinen bertsoan?

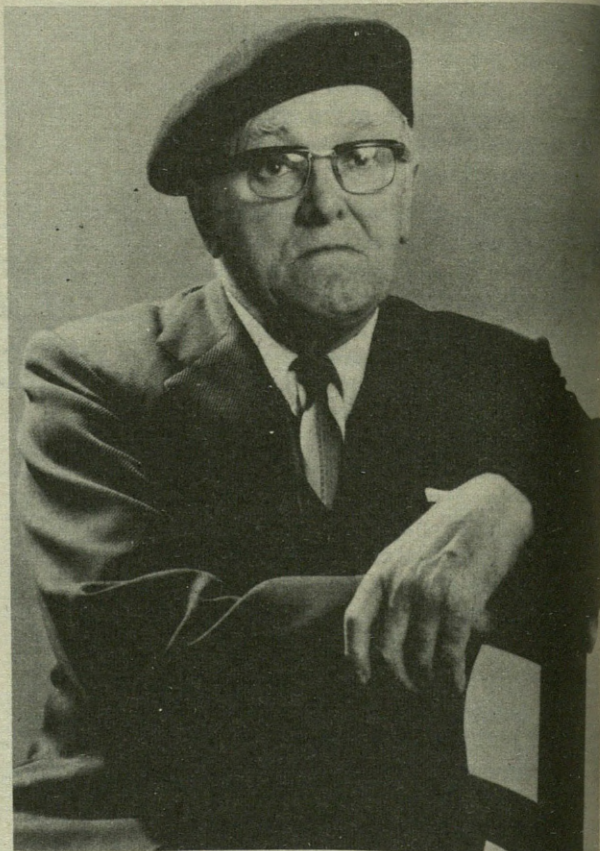
ETX.: 14 urterekin
zaletzen eta neure kon-
tura batzuk moldatzen,
Koadrilan ere bai. Gero,
17 urte nituela hasita,
Santa Ageda irtenaldie-
tan bertso jardunak
eman izan ditut inguruko
herrietan. Eibarren 4 al-
diz eta Ermuan 3 aldiz.
Bestak, Elgoibarren.

ARGIA: Zenbat urte-
tan Santa Ageda
abesten?

ETX.: Zazpi urte-
tan Eibar eta Ermuan eta
55 Elgoibarren.

ARGIA: Zure bert-
soetatik entzunena
«Salbea» dugu, dudarik
gabe... Noiz eta zein mo-
tiboz sortua da berori?

ETX.: «Santa
Ageda» kantatzeko ohi-
tura aspaldikoa dugu
Euskal Herrian, baina
ohitura da baita ere, ur-
tearen barruan hil den
norbaiten atean kantua-
ren ordeztzea.

Kantuen atsegina ez
galtzeko asmatu nituen
bertso apropos batzuk.
Horixe da «salbea». Er-
muan, 1915. urtean as-
matu eta abestu nituen
lehenengoz, 17 urte
nituelarik.

ARGIA: Noiztik
bizi zara Elgoibarren?

ETX.: 1924. urtean
«Gabilondo»ra etorri
nintzen lanera Eibartik.
Gero, «Sigma»n jardun
izan dut.

ARGIA: Eta noiz
Elgoibarren Santa
Ageda lehen ateraldia?

ETX.: Badu bere
historia. 1925. urtean,
«Barrutia»nean geunden
Estarta, Manu Gabi-
londo eta neu. Santa

Ageda bezpera zen, eta
Manu Gabilondok:
«Santa Ageda kantat-
zera joango al gaituk?»,
eta Estartak erantzun:
«Bertsolaria non zegok,
ba?»; «hor, heure al-
boan» borobildu zuen
Manuk. Horrela irten gi-
nen zortzi edo hamarren
bat lagun gaueko zortzi-
retan Olastatik hasita. El-
goibarren «Salbea»
lehen aldiz, «Txanka-
kuan» kantatu genuen,
hala tokatzen zelako.

ARGIA: Bildutako
diruarekin zer
egiten zenuten?

ETX.: Lehenengo
ateraldietan gure artean
banatzen genuen dirua
etabar. Elgoibarko lehe-
nengo ataraldiaren on-

doren ere astebete iraun genuen bildutakoarekin egunero meriendak egi- ten, Gerra aurretxoan, «Batzokiko Emakume Batza» rentzako batzen genuen.

«Baltasar» sozieta- tea sortu zenetik handik irtetzen gara eta biltzen dena herriko behar- tsuentzat izaten da. ARGIA: Jarraitzeko usterik?

ETX.: 83. urtera noa eta pisua igartzen hasita nago. Aurten, adi- bidez, bide laburrean eramán dut taldea; gero ni barik jarraitu zuten.

ARGIA: Bertsola- rien txapelketa eta bes- telako saioetan parterik hartu al dozu?

ETX.: Bai, Lau txa- pelketatan parte hartu dut. Horietako bi aldiz Urkiolan. Lehenengoan, 2. postua lortu nuen eta bigarreanean 1. postua. Bi geunden berdinduak eta azkenengo bertso ho- nek eman zidan txapela: (lau puntu hauetaz osatu behar zen bertsoa) egina, berdina, haun- dina, bagina):

Gernikako arbola lurretik egina beste bat ezin bilatu halako berdina neretzako munduan hura da haundina

haren jarraitzaileak guztiok bagina

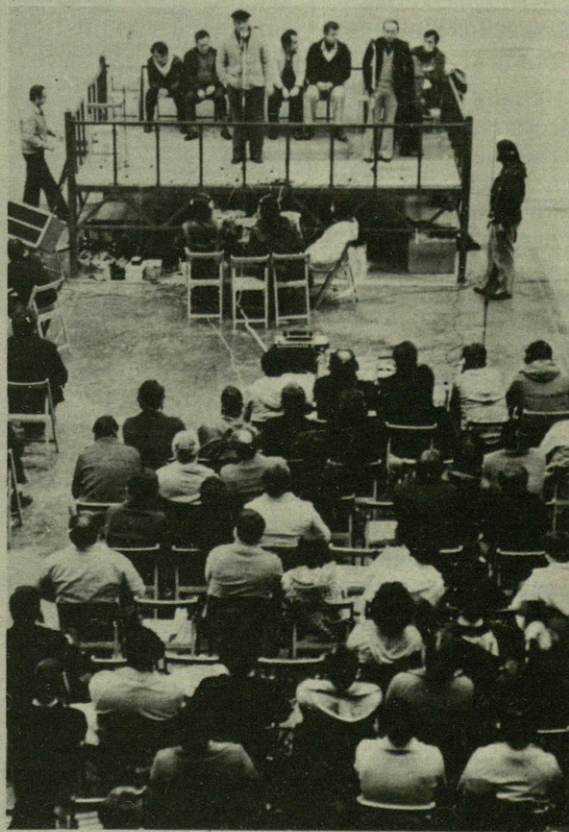
Beste bertso saioe- tan ere ibili izan naiz Ba- sarri eta Uztapide-rekin batera: Eibarren, Elgoi- barren, etabara.

ARGIA: «Etxe- giña», badakigu lehe- nago ere egin izan dizu- tela omenaldirik. Non eta noiz?

ETX.: Bai, zale ez banaiz ere, egin dizki- date batzuk. 1961. ur- tean, Ermuko «Jan baietz» koadrilak; 1962. urtean Elgoibarko he- rriak, eta oraintsu Sa- nata Agedako taldekoek ere bai. Azkenik, orain dela gutxi, Donostian 75 urtetatik gorako bertsola- rieiei egin zitzaien ome- naldian ere, hantxe nengoen.

ARGIA: Bai eta 1981. urteko udaberri- koa ez dadila azkena izan, gure herriak euskal makila eramateko kapaz diren bertsolariak bizirik behar ditu eta. Eta orain, bukatzeko, «salbe»aren lehen eta seigarren bert- soak doazkizue. Hauek dira Elgoibarko Parro- kian kantatzen direnak:

Jangoikoak gorde zaitzala
Ama birjiña Maria
Miserikordiazko Ama

guztiz da zoragarria konfiantza osoarekin gaude zugana jarria

Begira zazu Ama maitea gu nola bizi gara den

arrisku eta zirkagarria besterik ez dago hemen zure ondoan hartu gaitzazu betiko zeruan amen.

MUSIKA

antinuklearrak, korrika

XALBARDIN

Arazoaren — 1.980/11— zortzi eta berderatzian «LEMOIZ GELDITU» lemapean HERRIKOI TOPAKE-TAK izeneko ekintza ospatu zen.

Ekintza horretan gertaturikoak eta haren zehaztasunak ematen ez gara hemen hasiko, aspaldiko kontua baita eta bere garaian aski luze eta zabal ez bagenuen idatzi ere, zerbaitetan aritu ginen. Dena dela delako ekintzak eman du bere fruitua, gure artean daukagun diska bikoitza alegia. Honekin batetara, KORRIKA, AEKK antolaturiko kanpainak ere berea utzi digu) KORRIKA izeneko diska.

Diska hauek badute gauza garrantzitsu bat: zuzenean grabaturikoak dira eta honek mugatzen baditu ere, beste mugaketa bat ere aipatu beharra dago, bi disketxe ezberdinek izan direla aurkezle alegia.

gaingiroki: bakoitza bere etxean

Lehen BAI EUSKARARI eta GOGOR izan ziren bezalaxe, oraingo honetan HERRI

honek daraman burruka moeten adierazgarri eta lekukotzat har genitzake diskok. Eta egia esan, entzutean batek ezin du abstrakziorik egin. Eskabide horiek hor daude, disketan. Jendearen txalo eta oihuek ere beren lekua hartzen dute. Ez da ezer sobran. Bainan une guztietan disketxeen fantasma dabil hor zehar. Ez dakigu nor den erruduna —ba ote dagoen ere— bainan horrelako ekintzek —euskara, normalean hizkuntzatzat kontsideratzea eta nuklearrik ez— disketxe guztien konpetentzia guztiak gainditu behar lituzkete.

Diska hauek aurkeztean egin den aukeraketa zer nolako irizpideetan onarrituta izan den, nork edo nortzuk egin duten, zergatik eta zertarako... asuntua argitzen ez bagara ausartzen, aski informaturik ez gaudelako da. Ez besterik. Bainan badira gauza garbi eta argi batzuek: esaterako, diska batetan dagoenak, bestean ez du lekurik nonbait. XOXOAK argitaratzen du KORRIKA, eta IZK HERRIKOI TOPAKE-

TAK. Bakoitzak berea egin du; behintzat parte hartzaileen zerrendari begiratzen baidogu horixe gertatu dela dirudi: Bakoitzak berea, nahiz eta dauden guztiak ez izan eta diren guztiak ez egon. Bale. Agian, eta diska ezberdinak egitearren, bi disketxe horien akordioa izan da guzti honen eratzaila eta hedatzailea. Agian, eta herri burruka horiek hobekiago adieraztearren egin da guzti hori horrela. Agian, eta... PUFFF!!!

azalean: ikasi beharreen gaudela

Era askotako esames desberdinez loratu dituzte diskok. Komunikabideetan (ezer gutxi ohitura galduz) disketxeetako jendeak, parte hartu duen batzuk entzuleak, partu hartu ez dutenak nahiz eta partaide izan, etabar.

Denetarik entzun dugu horiengan eta besteengan. Batetatik, kantari batzuk (zerriak ezkurra amets) grabazioa-

ren kalitatea kritikatzene dute. Beno, «ekipoak huts egin zidan» esaera profesional hori hori. Profesionaltasun eza gainditzeko, profesional batzuk eztarri puntatik kanporatzeko beti prest daukaten aitzaki ponpoxtonto hori. Cahpeau! Torneroak behar duen tresna behar bezala zorroztu ez eta klienteari errua.

Bestetik, kantaldi horietan musikoei betiko gaiak jo dituztela bi ekintza horien barne muina kontutan hartu gabe. Hau ere entzun behar izan dugu. Entzun bakarrik ez, irakurri ere bai. Azken hau, batetatik gezurra da, diskak entzuen besterik ez dago (HERRIKOI TOPAKE-TAK bereziki) horretaz konturatzeko, eta bestaldetik, horrela balitz ere, zer? Bakoitzak, ahal duenarekin laguntzea da eskatzen dena eta ez besterik. Gai monografiakoak egitea balitz helburua beste era batetara planteaturik joango litzateke asuntua. Beste produkto desberdina

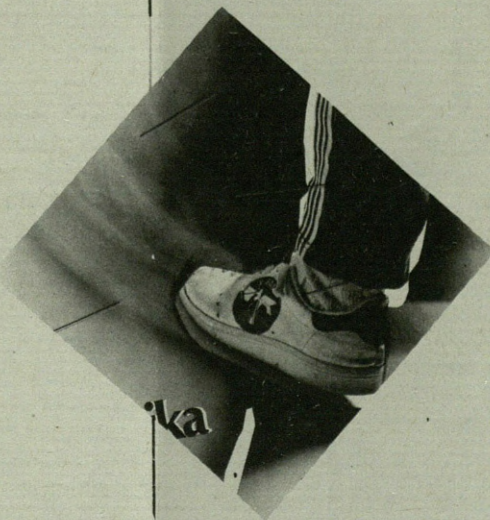
nahi bada nahi duenak egin beza nahi duena. Kantxa libre. Lourdesko Amabirjina urruti dagoela alegia, eta betsolaria aparte besteek daukatena ongi ematen nahiko lana badute, inprobisazioak noiz eta nonahi eskatzeko. Dena dela, diskok garbi adierazten dutena zera da: jendeaurreko saioen ahulezia. Eta arazo hau da hain zuzen hemen aztertut nahi genukeena.

barruago: aztertu beharra dagoela

Duela urte batuzk, urteoro eta herri gehienetan kantaldiak antolatzen ziren. Ez gara bada orain hemen hasiko orduko emanaldiak aztertzen. Ez da gure oraingo asmoa.

Politikak, kulturari leku berezi hori jan diola asko erantzuten den eritzia da. Bertsolariek ere horrelako zerbait diote. hau ere ez da egia osoa gure eritzian. Bertsolariek, kantariak, musika-riak, eta gainerantzekoek badakite jakin politikak orduan ere herriko plazetan behar zuen tokia beraiek okupatzen zutela gehienetan, eta batzuek aski handi baliatu zuela egoera hori.

Antolatzaileek, abertzale eta euskaltzale ziren ekintzak egin nahi zituzten, eta mitinak egiterik ez zegoenez, bertsolari eta kantariak ziren ekintza posible horien protagonista ia bakarrik. Eta batzuk behintzat oso mitinlari trebeak izan direla aitortu behar, nahiz eta artista kaskarrak baino hutsak izan.

Beti bezala, honetan ere salbuespenak ere badira.

Beraz, kantaldiaren kalitateari baino, beste zerbaiti begiratu eta kaso egiten zitzaion. Eszenario eta jendearen arteko klabe psikologikoak bestelakoak ziren. Jendeak era batetako gauzak entzuen nahi zituen, eta horiek entzutean, pozik. Behar zena egiten zen. Orduan, euskal arazo nazionalari zihozkion galderak, eskaerak, egoerak, etabar ziren komunikazioa lortzeko klabe psikologiko horiek, eta eszenario

gainean zegoenak guzti hau garbi zeukan buuruan; gauzak zuzen esaten ziren. Herriko plazak, mitin, batzar, hitzaldi, eta horrelakoak berreskuratu dituelarik, hasi dira komeriak. Batetatik, antolatzaileak beste gauzetarako daude, eta bestetik, kantariak ere erraz desagertu dira. Errazegi utzi eta abandonatu dute plaza. Badakigu jakin ezin dela ogia erraz irabazi herriz herri kantatzen ibilita. Zaila da kulturatik eta kulturarako bizitzea, baina hori beste kanta bat denez, segi dezagun aurrekoa botatzen.

Kanpoko baldintzak aldatu direnean, kantariak ez du egoera berriaren aurrean asmatu; azterketa eza? Benito Lertxundi izan da bakarrenetako bat ekin, jarrai eta berea oso garbi ikusi duena. BAGA BIGA, IKIMILIKILIKLIK, (zer gertatzen da HITZEZ ETA HOTSEZ J.A. Artzeren ihardunaldiarekin?) eta horiek ez dute jarraipenik izango. Lete, Valverde, Laboa, noiztik ez dute kantatzen? Badaude egon herri batuzek hauek azken aldiz kantatu zutenetik kantaldirik egin da beraiekin. Eta Laboaren kasoareta grabeago da: orain dela gutxi diska bikotiza kaleratu du eta ez du jendearurreko saiorik egin. Egin dituen saioak ere, oso bereziak izan dira: Llach, Ypanqui, etabar.

Ez dugu hau euskal proiektu nazionalarekin nahasi nahi, baina kantari euskaldunak berea era apropos batetan egin nahi du. Herriari ez zaio katua arbitzat erraz sar araziko. Eta saioak aski garestiak eta antolatzaileentzat arriskutsuak gertatzen direnez, ez dira planteiatzen ere.

sakonki: diska onak, saio txarrak

Joan den urtean zenbat diska grabatu da Euskal Herrian? Horietatik, batzuk behintzat onak dira. Hots, kalitatez ondo. Diska grabatu duten musikarietatik zenbat ari jendearurreko saioetan? Laboa, Iñaki Eizmendi, Ruper Ordoika, .. nondik dabilta?

Musikariak zera uste du, berak bere diska entzuten duen bezalaxe, jendeurreko saio batetan dagoenak eszenarioan jotzen duena entzuten duela. Beste era batetara esanda, diskan eta zuzenean berdin aritzen dela uste du musikariak. orduan KOKRIKA eta HERRIKOI TOPAKETAK disketan berea entzuten duenean, grabazioari, teknikoari, eta ez dakit nori bota behar errua. Ez zaio bururatzten ere, jendeak horrela entzuten duela beti pentsatzea. Jendeurreko saioak direla sakonki prestatu beharrekoa. Hauetan ez dago berripikatzerik, hau da, erruak eta huts eginak konpontzerik. Publikoaren aurrean jartzen dena, guzti horiek menderatu behar ditu. Ematen duen horrek ez badiu minimoak betetzen, hainbat aldiz errebindikatzen den profesional izate nahi hori zalanztatu baino, salatu behar dago.

Kantaldiak, defizitarioak omen. Musika-rien errebindikapenak (Hortik eta horretarako

bizi nahi) herri askotako antolatzaile gaiak etzera bita ditu. Ez baita erraza baldintza horiekin ihardundirik antolatzea. Nork hartuko du bada jendeurreko saio batek erakarrirako diru galera bere bizkar? Nola sortuko dira antolatzaile profesionalak horretatik eta horretarako biziko direnak, hau da, roiloa ongi ezagutu eta antolatuko dutenak) horrelako egoera batetan?

Klaro, ez bada beste etekinaz mintzatzten, garbi dago ez dagoela ezer egiterik. Eta asuntorearen gakoa, hontan datza: Kultur etekina dela ekintza horiek eman behar dutena. Honek eskatzen duen diru inbertsioa edo eta laguntza, norbaitek eman beharko du. Baina erakunde politikoez ez dute horretaz ezer egingo? Askotan entzuten dugu hau ere, baina orainartekoak behintzat ez digu itxaropentsuak izateko aukerarik ematen. Euskal Kultura talde guztien programetan dagoen zerbait da. Boto bilketarako tresna egokia, baina ekintzetara jo arte programa guztiak sobran daude, ekintzetan fro-

gatu behar baita programaren balioa.

Bestalde KOKRIKA, HERRIKOI TOPAKETAK eta ekintza hauen inguruan jendea mugitu da eta saioetara jo du. Hemen ere, kantaldia berea eta hor ariko direnak protagonista bakarrak direnean, beraiek lortu behar dute giroa, hola-koetara joateko gogoia bersortuz eta luzaz zainduduz. Herriarenganako ardura eta errespetoa, orduan adierazi behar da ematen dena ongi eginez. Publikoaren psikologia —atentzioa, ezusteak, iduriak sorrarazi jendearen imajinazioa egileen imajinazioaz nahasiaz, dialektika hori landu, bersortu, berbilatu... — betetzen saiatu behar du egileak. Klaro, betetzeko, deskubritu behar aldez aurretik.

Horretarako, leudekeen erresorteak — irudia, koloreak, argiak, soinuak, keinuak, etabar — ezagutu, menderatu eta ematen auzartu behar du. Hitz batez, arriskatu. Ilusioa sortu behar du. Ezinbestekoa da, ofizioa ezagu-

tzea. Horretaz gain talentoa baldin badago... baina ofizioaren ezagupen ezak, legokeen talentoa ere ukatzen du, ez baitu azken hau bideratzten uzten. Eta grabazio estudioetan konponbideak baldin badaude ere, jendeurreko saioetan ez dakienak ezinera-kutsi. Eta dakienak ez badauka zer ematerik...

Badago zer egin. HERRIKOI TOPAKETAK diskaren azalaren barnean dagoen kuden- noa irakurtzen badugu, —«zein da triste la p... réalité»— minimoak ere ez direla betetzen kontu- ratuko gara. Euskal idazle batei hizkuntza men- dera dezan eskatzea ezinbestekoa da noski. Badaude hor bi kanta: IXILTASUNA ETA ZAPALKUNTZA (Mª Marc i Maratak katala- nez idatzita, HIBAI RE- KONDOK euskaratu duena bata eta KOLO- RES hitzak S baino Z behar duena evidente- mente) eta BUSTI NAUZU (AMAYA KA- RASOLAK idatzi duena bestea, minimoetara iris- ten ez direnak).

Amayaren kasoan, inprimategiko hutsa izango zelakoan geun- den, baina kanta entzu- tean idatzita dagoen era berberean esatea dela ikusi dugu eta nrmala de- nez, honek belarrietan zartada jo digu.

Horra, diskok gure- gan sortu duten eragina. Puntu asko, gehienak egia esateko, aztertze- ko daude oraindiko. DISKA- JENDEAU- RREA, MUSIKARIA- DISKETXEA- ANTOLATZAILEA, GUZTI HAUEK- KOMUNIKABI- DEAK, ETABAR, AR- GIAREN orrialdeak ireki- rik dauzkagu. Guk geuk ere, kritika onartze- ko prest —ez pozik—.

Jose Luis Otamendi egunsentia biluzten

JOSU LANDA

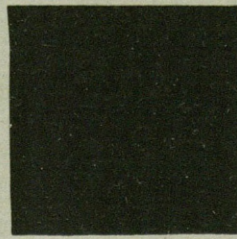
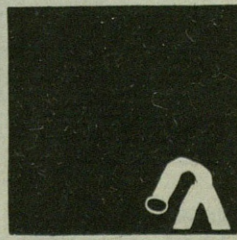
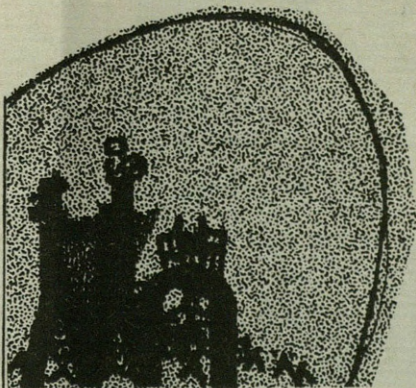
Ongi benetan bukatu en urtea USTE-LAK. izan ere, iaz argitaratu zituen liburuek — poesia izaki— oso maila politeko poemak erakutsi zizkiguten. Lehenengo txaloa, beraz sail osoari eman behar.

Lehenengo txaloa esan dugu Otamendiren liburuaz ari bagara, txaloek bata bestearen atzetik joan behar luketela iruditzen bait zaigu. Zeren duela urte eta erditik hona poema liburu bana idazle berri dexente kaleratu badiña —bagara—, nire ustez mailarik eta estilorik interesanteena lortu duena Jose Luis Otamendi izan da, **Egunsenti biluzia** izeneko liburuaz. Eta esango dugu zergatik.

alde batetatik, Otamendi topikoetatik urrun dabilelako. Oso ikusita bait dugu nola estilo batetan nahiz besteetan topikoetan erortzea oso arriskua handikoa den. Aurretik bait daki poetak klabe batzuek sartuz zein irakurleko sektoretan eroriko den

ondo. Eta Otamendiren poesia korrontearen kontra doan estilo bat hartzen ez badu ere, estilo horren barnean mundu berri bat eskaintzen digu. Ihes egiten dio surrealismoak —eman dezagun Otamendi surrealismoan zehar abiatzen dela— eskaintzen dituen idazkera moeta erraz, automatiko eta topikoei. Eta ezagugarri honen lehen ondorioa harridura da. Benetan harritu ginen poemotan zehar irekitzen den munduan lehen aldiz sartu ginen. Zeren askok poesian dena eginda zegoela pentsatzen genuen arren, **Egunsenti biluziak** ezetz frogatu digu. Zorionez.

Beste alde batetatik, Otamendiren liburuan ez da artifizialkeriarik ageri. Beste poeta askoren oso garbi ikusten bait da estilo berri bat lantzen hastean, saioa ezin burutuz edo, osotasuna borobiltzeko eman beharrezko azken pausua emateke geratzen da. Eta horrek,

poema liburu gehienak, edo oso erabilitako bide batetatik ezer gutxi berri aportatu gabe jaramonik jaso gabe igarotzen ziren, edo bide berrietatik abaituz borobiltasun batetara iritsi gabe kutsu artifizial batez horniturik gelditzen ziren.

Egunsenti biluziak horri ere ihes egin dio, mundu berri bat eskaini ez ezik, naturaltasun handi bat dariola.

Eta guzti honen ondorioa rgi eta garbi azaltzen, azaltzen zaigu hobe esanda. Irakurlea bait da benetan inpresioak jasotzen dituen.

Oso mundu sujerente bat jartzen zaigu begi aurrean. Aditzak ahalik eta gutxien, eta hitzen esanahi desberdinak piltzeak eman dezakeen indarra a tope erabiliz. Egunsentia biluzi nahi duen liburu hau ez bait da errealitatearen erretrato koherente bat —orain arte koherentzia ulertu izan den erara—. Poesia honek, ondorioz, ez du egoera bat gogoarazten edo birsortzen, sujeritzen baizik. Inolaz ere deskribatu ezingo liratekeen sensazio konplexu eta arraroak. Sujeritu besterik egin ezindiren sensazioak.

zinema

«Xalbador» filme berria

XABIER PORTUGAL

Orain dela egun batzuk «Xalbador» filme ikusteko aukera izan genuen.

Filmee honek, beste askok bezala, bere eztabaidak sortuko ditu, egileek hartu duten bidea norbaiten gustokoa ez izatea gerta daitekeelako.

Bertsolari baten erritmoa (barne erritmoa eta bere bertsoen erritmoa) zinemara aldatzea oso zaila da, bi lengoia ezberdinak baitira. Agian bilakaera horretan egonerr da filmearen interesa (Xalbadorri buruz esaten zaiguna alde batera utzita). Hor dugu Xalbador zenaren ematea filmea irekitzen eta ixten, bere senarraren ezagupidea eta heriotza nola izan ziren kontatuz, bere bizi ziklo guztia enmarkatuz.

Hor ditugu Urepelgo eliza, Xalbadorren etxola, botila, bakartasuna, etab. filmearen osagai bezala maila fisiko batetan, baina bigarren mailan, maila literarioan alegia, Xalbadorrentzat elemento hauek

suposatu zutena ere ikus dezakegu. Maila ezberdin hauek dira filmea aberasten dutenak.

Hor ditugu ere sendikoen hitzak, Xalbadorren nortasuna adieraziz eta bertsolaritza ondo ezagutzen dutenen iritzia, Urepelgo bertsolariaren lan literarioa aztertuz.

Juan Migel Gutierrez-engana jo dugu bere lanak ekarri diguna hobe azter dezagun.

—**dakigunez, bertsolari bati buruz egiten den lehenengo filmea dugu hau.**

Nola sortu zen egiteko ideia?

—Berez, bertsolari bati buruz egiten den lehenengo filme monografikoa da. Beste batzuetan bertsolaritza aztertua izan da, baina euskal kulturaren beste elemento bat bezala. Niri, egia esan, beti interesatu zait gai hau, ez euskal bertsolariena bakarrik, ahozko literaturaren fenomenoa osoa baizik. Eta

hori ere beste aberri batzuetan gertatzen da. Hor ditugu Italia, Armenia edo bereberen kasoak, esate baterako.

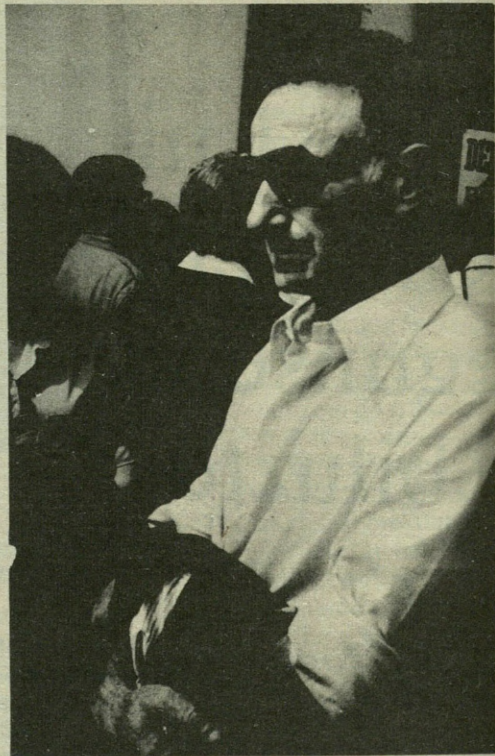
Euskal bertsolaritzari dagokionez, nik hizkuntzaren ezezagupidearen arazoa nuen eta gainera Xalbadorrekiko interesa kanpotik etorri zitzaidan. Euskadira itzultzean, herbestean 9 urte bizi ondoren, kultur errealitatearekin izan nuen lehenengoetako harreman bat Xalbadorren heriotzak jendearengan eduki zuen eragina izan zen. Geroztik gogor eutsi nion ideia honi, tartean euskara pixka bat gehiago ikasten nuela, jendearekin kontsultatzen hasi nintzen eta azkenik pelikula hau egitea erabaki nuen.

Filmeak, hasiera batetan, diptiko bat izan nahi zuen, bitan ireki-

tzen diren irudi flandestarren antzekoa. Alde batetik Xalbador egonen zen, eta Mattin bestetik, bertsolaritza ikusteko bi era bezala, bakoitza bere ñabardura bereizgarriekin. Azkenean, ideia hau baztertu genuen, pertsonaia hauek, ondo sakondu nahi bagenituen, nahiko nortasuna eta interesa zutelako, indibidualki aztertzeke.

—**Zinematografikoki, Xalbador gure artean ez izateak ez zuen arazo bat suposatzen?**

—Ez zen zailtasun bat izan, estilo aukeraketa bat baizik. Hots, bizi den edo hil den pertsonaia bat aztertzeke era beti ezberdina izaten da. Xalbador gure artean ez dagoenez gero, eta bere bizitzan zehar egindako filmaziorik ez dardela kontutan hartuz, bi

aukera genituen: Alde batetik, berak «Odolaren mintzoa» liburuan idatzi zituen edo kasetetan dauden bertsoak hartu, eta iturri hau sakondu, Xalbadorrek bizi izan zuen barne mundua adieraziko ziguten soinu eta irudiak sortzeko. Bigarren aukera bat bere nortasuna aztertzea zen, bera ezagutu zuen jendearen eritzien bidez. Hitz batez, senide, lan, bertsozale eta teknikoen zirkulotatik abiatu, inpresio bikoitz bat ateratzeko: Lehendabizi, Xalbadorren barne mundua, eta bestetik bertsolaritzak, eta kasu honetan, Xalbadorren lanak suposatzen duen giza fenomeno.

—Filmea iksui ondoren, Xalbadorren bertso gutxi entzuten dela dirudi. Zergatik?

—Filmea lortzen ari zen barne erritmoa kontutan hartuz, Xalbadorren bertsoek filmearen sostengu bat izan behar zutela uste genuen, eta ez bere muina. Garrarn-tzitsuena, gure ustez, jendearen interesa sortzea zen, ikusleak gero Xalbadorren lan literatura ezagu eta sakon zezan

Bestaldetik, badago beste arazo bat horrelako hizkera bat zinemara transkribitzeko. Bertsoak, bere, badu bee iraupen konkretua. Bertso osoa hartzen baduzu, 7 edo 8 minutu joan liteke eta honek filmearen erritmoa haus-tzen duzu.

—Ene ustez, filmeak Xalbadorren lana eta bizitzara hurbiltzen gaitu, baina pentsatzen duzu bertsolaritzari buruz zerbait erakartzen

duela, gai hau ezagutzen ez dutenentzat?

—Beno, nik uste dut filmeak nahi izan duena Xalbadorren bizitza eta lana osatu dituzten elementoak aztertzea izan dela. Ikuspegi honetatik, filme hau minoria batzuentzat da, hori bai. Ikustera joanen denak bertsolaritzaren fenomeno ezagutu behar du, eta behar bada Xalbadorren bizitzaren xehetasunen bat ere. Maila honetan bere aportaketa filmeak duen barne erritmoa Xalbadorren barne mundura aldatzea dela uste dut.

Filmean zehar, bere sinbolotzat edo, eskuak azaltzen dira. Zer adierazi nahi zenuen horren bidez, bertsolarien ekspresibide bat, izpiritutasuna edo ta beren nerbiosismoa?

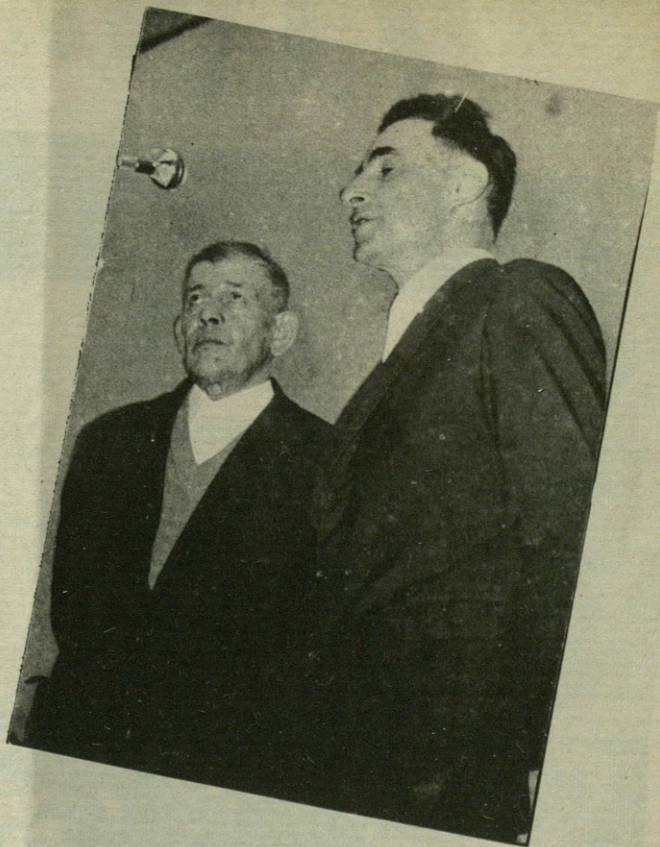
—Kamara eskutara zuzentzeko ideia Xalbadorrengandik sortzendela esango nuke. Berak «Odolaren mintzoa» liburuan dioenez, betsoalria askotan aurpegi pairugabe batez azaltzen da, baina bere nerbiosismoa eta dinamismoa ordea eskuen mugimenduz zehargitzen ditu.

Idea honetan oinarrituz, egia zen edo ez aztertzen hasi ginen. Ikustekoa da benetan nola bertsolariak ez diz-

kion eskuak ikuslegoari erakusten, eta hori egiten badu, keinuari laguntzeko izaten da, Baserri edo Mitxelenaren kasoetan adibidez. Eskuak atzean izkutatze hau aurpegiaren ekspresio bat bezain interesgarria iruditzen zitzaigun.

—Ez al dago, horlako filme bat egitean, Xalbador edo beste pertsona bat aztergaia izanik, mito bat fabrikatzeko arriskua, kontutan hartzen badugu gainera, bere heriotza nahiko lileragarria izan zela?

—Une konkretu baten kultura eta hizkuntza baten gordailu den herri pertsonaia baten azterketak beti dakar berarekin zuk aipatzen duzun arriskua, eta gehiago oraindik bertsolari hori, Xalbadorren kasoa alegia, horrelako zirkunstantzia berezietan hil bada.

Horregatik interesgarria izanen zen filma bat beste ikuspegi batetik egitea: Bertsolari batekin egitea, eta ez bertsolari bati buruz. Hau da, bere bizitza jarraitzea eta bere suge-rentziak onartzea, zerbait sortzeko bere laguntzaz.

—Pantailan azaltzen diren pertsonen aktazioen artean ba dago kontrastasu bat. Alde batetik Xalbador zenaren emaztearen naturaltasunarekin topo egiten dugu, eta bestetik filme

batzuetan besteen elkar-hizketetako tonoarengatik nahiko astuna bihurtzen dela sentitzen dugu.

—Elkar hizketetan oinarritzen den zinema moeta honek material pila bat arrodatzeari exigitzen du. Zinema lanarekin ohituta ez dauden pertsonekin iharduteko ideiala kamaraz ahanzteaz izaten da, eta hargure artean behintzat bazkaldu ondoren edo horrelako bizikidetasunetan bakarrik lortzen da. Azkenean, asko arrodatu ondoren, zuri interesatzen zaizuna esatea lortzen dute.

Leoniren kasoan

Leoniren kasoan erroilu asko arodatu genuen, Xalbadorri buruz hitz eginez, eta interesgarriena beti kamaraz gogoratzen ez zenean azaltzen zen. Beste gauza bat da Leoni dituen xarma eta naturaltasuna.

Besteekin ezin genuen luxu hori onartu: Alde batetik, ekonomi arazoak zirela eta, eta bestetik beren eskuharren askoz teknikoagoak zirelako, eta denbora batetara egokitzea posible zelako. Gainera hizkera tekniko hori nahiko berezkoa da haiengan, Lekuonaren kasoan adibidez.

—Azken egun hauetan, Super 8-n egindako bi filma bota dituzte: «El Sacamantecas» bata, eta zeurea bigarrena. Dena dela, jendeak formato hori laburmetraiak egiteko bakarrik balio duela uste du. Iruditzen zaizu, benetan, zerbait egin daitekela ere formato honetan?

—Super 8-ren arazoa teknikoa da batipat. Alde batetik kamarek egiten duten soinua dugu eta hori gaur egun konponezinezkoa da. Dena dela, laburmetrai batetan jendeak onartzen dizu hori, baina filma luzea denean, gaiak berez interes handi bat eduki behar du, jendeak arazo hau ahantz ditzan.

Bestaldetik berez balkuntzaren arazoa dugu, merkatal zinetoki batetan asimilagarria ez baita. Baina euskal telebistarako, adibidez, Super 8 eta bideoa oso material merkeak eta interesgarriak ditugu.

—Orain zer asmo duzue filme hau zabaltzeko?

—Lehendabizi kopia bat atera nahi dugu, originala baketan uzteko. Gainera kopia horretan lotune arazo batzuk eta margo ezberdintasunak zuzenduko ditugu eta ordutik aurrera nahi duten guztien disposapenean egonen da, auzo eta herrietan aurkezteko, super 8 dela kontutan harturik beti.

BAT
NOSKI

**Ikusi makusi... Zer ikusi?... Ikusten dut, ikusten dut gauza bat
hasten dela «sara» eta bukatzen dela «isima»...**

ZERUKO ARGIA

ILLEROKO ALDIZKINGI EDERGARRIDUNA

Orduko gioraren berri izan ez dugunok horrelako pasarteekin jabe gaitezke euskal kultur uhina nondik nora ibilia den. 1958-ko Otsaileko ZERUKO ARGIAN (50 Znb) eta «Negillaren 22'an, igandez» gertatutakoaren kronika arkitzen dugu. Ormaetxea'tar Nikolas «Orixe» zenaren Euskaltzaindirako sarrera Yurre'tar J.A.-k nola ikusi zuen. Argazkik ere ondo horniturik dator berria baino berproduzitzea ez da posible izan —kontuan izan aldizkarian iadanik ez direla egin berriak—.

«orixe» euskaltzain

Negilla'ren 22'an, igandez, Naparroako erri eder «Leitza» inguruko bideetan, an-emenka automobilak ageri ziran ugari, arin-arin errira zijoaztela.

Zertarako ta igande orrez «Leitzarra»? Ormaetxea'tar Nikolas jaunari gorasarre egiteko. Ormaetxea'tar Nikolas «Orixe» idazle ezagun-ezagunen izena da.

Egun artan Euskaltzaindirako sarrera egiten zuan «Orixe» jaunak ta egun osoa idazle ospetsuari eskeintzera zetozen pozpozik, automobil aien barneko euskaltzale gartsuak.

Ain zuzen ere, ondo baño obeto merezia du «Orixe» jaunak euskaldun guzien gorasarre dir-diratsua artzean, bizitza guzian oiez bezalako bere biotz ta bere adimen argia euskera biziarazteko ta indartzeko osoro emanak izan bai-ditu.

Ain zuzen ere, ondo baño obeto merezia du «Orixe» jaunak euskaldun guzien gorasarre dir-diratsua artzea, bizitza guzian oi ez bezalako bere biotz ta bere adimen argia euskera biziarazteko ta indartzeko osoro emanak izan bai-ditu.

«Leitzako» erriak arrera on-ona egin zigun. Leitzarren begi guzietan alaitasuna ta biotz ona besterik etzan ikusten egun artan.

Amaikak inguru meza nagusia. Txistulariak aurretik, «Orixe» jauna sartu zan elizara parroko ta alkate jaunen erdian, biek besotik zëramatela, eta dantzariak arku egin ziotela elizpean.

Meza ta meza bitarteko abestiak Tolosako «Gorriti eskolaniak» abestu zitun, Bello Portu'tar Xabier zuzendari zala.

«Leitza» bertako parroko Nikolas Buldain jaunak egin zuan itzaldia euskera ederederrean. Oso erraz, oso argi ta oso egoki darabil euskera Leitzako parroko jaunak.

Sagaran dantzariak beren bandera ta ezpatak lurrejetxi zituzten, aldareko Juinkoari begirunerik aundienaz agur egiteko. Meza bitartean «Orixe» jaunak berak bakarrik gure jauna artu zuen aldameneko aldaretik.

Meza ondorean udaletxeko aretora joan giñan guziok; ta euskaltzain jaunak buru zirela

irakurri zuan «Orixek» bere sarrerako mintzaldia: «izketaren azentoa Leitzako euskeran». Orretarako umetxo batzuk ekarri zitun ta oiek esan zituzten bear ziran adiarazpideak.

Nitxelena'tar Luis euskaltzain jaunak erantzun zion. Asi zan esanaz «Orixe» jauna Euskaltzaindira sartzean, etzuela Euskaltzaindiak «Orixe» goraten, «Orixek» Euskaltzaindia baño. (...)

Naiz goizean, naiz arratsaldean jendeketa gaitza izan zan «Orixe» goratzera bildu zana ta era batean euskeraganako maitasuna agertzera etorri zana.

Gaztedi moltzoak ere ikusi genitun ta orrek ematen zun pozik aundiena. Ona men etorri ziran euskaltzale ta euskal-idazle batzuen izenak. (...)

Illuntzean agur «Orixeri» ta etxera.

Bukatzeko, Euskaltzaindiari asmo bat agertzera ausartzen gatzaizkio: olako jaiak ugarigo ta geiago egin bear lituzkela. Euskaldunak, ta batez ere euskaltzaleak, gogoz artu oi dituzte olako euskera aldeko agertpenak. (...)

titiriteroak

PERGAMINOAK

denok lurrera! hemen ez da ezer gertatzen

Ez. Ez nizueke larritu nahi irratiz eta telez hainbat kakaztu gaituen oihu honetaz eta bere iluntasun primitiboaz, ez jesus! azkena litzateke eta gainera ez zenuteke kontutan hartuko, irakurle sufrituak, irakurle patriotikoak, irakurle gratifikanteak. «Ia gureak egin du» doinuaren erri-tmoan dantzatzeko hasi zinetenerako buelta eman bait zeni-otien tortilari «badegu zeinek agindu» horretara iritsi baino lehen eta ihauteriak, azkenak bailira, disfrutatu bait zeni-tuzten.

Ez, jainkoak benedikana zala! eta apunta ditzala bere agendan aurtengo otsaileko astelehen guztiak, hemen ez da izaten ohizkoena leize gauden gertatzen diren xelebrekeria guztien nota hartzea. Eta hori dateke, irakurle gratifikanteak, nire beharra, nire xedea, aitzakia eta paper betetze sufragantz honen arrazoiak, arrazoirik baldin badu.

Uste dut ezen gure probintziako, ziurtateko, kulturaz

INAXIOMAI
DEFUNTUA

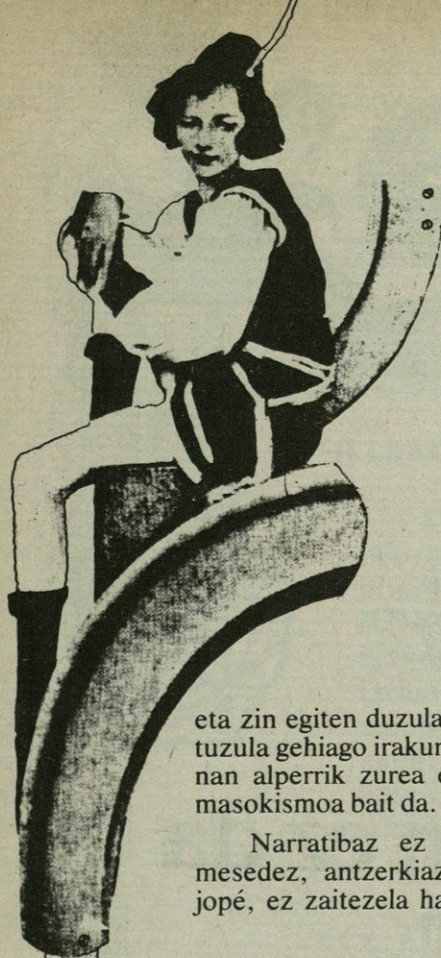
pentsatzen hasten zarenean, estatu kolpe batetatik hurrengoaren artean behin gutxienez, kristonak eta hamaika botatzen dituzula inolako konplejurik gabe. Lehenik, noski, eta arrazoi guztiarekin politikoekin sartzen zara, ba ote dagoen galdezka, bainan konturatu baino lehen ari zara Realaren aurtengo kanpaina txarraz Marujan aldamenean tokatu zaizun progrearekin (emakumezkoa baldin bada berdina, futbola ez bait da cosa de hombres bakarrik, faltaria mas!). «Badakizu zein kon-

tzierto dugun hurrena» eta «zein izen entzuten» izan ditzakezu zerbezari beste tragoska bat hustu ondorengo erreflexio gaiak, posibilitateak ematen dizkizu gainera hemengo taldetaz enroilatzeko, egon badaudelako, oso txarrak izanik bainan enfin, olatu berriaren aparraz ari zaitetzeko barra barra.

Musikarekin beste nonbaitera aldeginaz eta beste zerbezaren bat eskatuaz hasiko zinateke edo ginateke (ni ere maiz agertzen bait naiz mundiloan) «Argia»z hitzegiten (gaizki baino okerrago), «ere»z ere, e.a.

Poetei buruz hasterakoan kanutoa pizten duzu eta gogoratzen duzu nola lehengoa zurekin hortxe bertan hitzegiten jardun zen haren argazkia agertu den jaieginen («ikus-tean esan beharko diot»).

Bai, irakurle gratifikantea, poetak pila bat ditugu, eta poemak areago zeinak harea baino latzagoak bait dira irensten, saiatzeko zarelarik

eta zin egiten duzularik ez dituzula gehiago irakurriko, baina alperrik zurea eta gurea masokismoa bait da.

Narratibaz ez hasi, ez mesedez, antzerkiaz ere ez, jopé, ez zaitezela hain sinze-

roa izan, irakurle gratifikantea. Gehienez literaturaz orokorki, edo bere krisiaz partikularki zer esaterik ez baduzu bainan hitzegin, gelditu gabe, pentsatu gabe ere (hitzegitean pentsatzen bait duzu, batzutan behintzat). Jarrai ezazu fu ta fu «kultur» globo hau puztu eta puztu, jarrai ezazu mesedez geaure artikuloei buruz komentarioak egiten, gustatu zait, ez zait gustatu, epai gratifikanteen aide berria ematen geure birika intosikatuei, besterik egiten ez baduzu, berdin, guk geuk ere ez bait dugu askoz ere gehiagorik egiten (figuratzea ez bada).

Eta eremu honek talde martxosorik sortzen ez badu, politiko-intelektualik, literato erakurgaririk landatzen ez

bada baratz hauetan, proletar-gorik, estudiantilorik ere ez bada gelditzen iraultzaren hazia sakabanatzeko ez ezazula pentsa inoiz kulpa zurea edo nirea denik, ez iezaiozula bostgarren hanka bila katuari, ez, por Dios, galde, azken aspirina gisa, ea zertarako horiek guztiak, eta passa guztiaz, tabernataz ezik, hori duzu eta geure barne barnekoa; tabernikola izatea da eta geure sena.

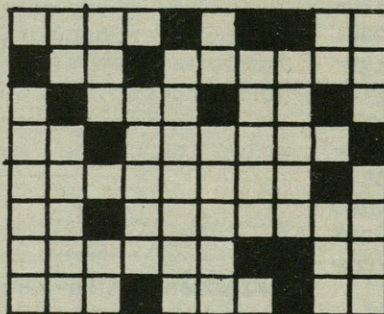
Guztia irakurri baduzu, irakurle gratifikantea, zerbait egatik izango da, nik guztia idaztearen parekoa gutxienez.

Bestela, Marujan elkar ikusiko dugu eta guztiari hasiera emango diogu berriro, hemen ez bait da ezer gertatzen.

MIKELATS-en 1. hitz gurutzatuak

I II III IV V VI VII VIII IX

1
2
3
4
5
6
7
8

1. Eman... botoa! /E (i) a ezkerreko Euskadi den.
2. Beste Hori ere? /Euskaldun fededun bat.
3. Ez zait hizki bat ere falta, oker ez banago.
/Jaki onak egiteko (fonetikoki).
4. Oihu. Bururatu.
5. Ados.
6. «Ei» atzizkia, Baxenabarren! /Azkartu.
7. Pola! /Oihu.
8. Gura, hatxerik gabe. /Edo KKK. /Hobe baino gutxiago.

- I. Egun batez, han izango gara denok.
- II. Ohi. /Hor dena erakusteko.
- III. TeleBista Oso merkea. /Atzizki.
- IV. Txori-etxea, Iparraldeko molde batetan.
- V. Han omen gaude! /Gorri, xuri izan dadin, gustatzen zaidana berdin!
- VII. Nork berea omen gaude! /Gorri, xuri izan dadin, gustatzen zaidana berdin!
- VII. Nork berea omen dauka.
- VIII. Ageriago gonarekin, galtzekin baino.
- XIX. Uko. /Txina (Zaharre)ko erlijio bat.
- X. Jelkideen biltzarra. /Bihotzean bada gezur, Hezurrean dago, segur!

titiriteroen sukalde zerria

Titiriterook sukalde onaren lagunak garenez, arlo honek gure orrietan bere lekua izan beharko zukeela pentsatu genuen. Eta pentsatu eta egin.

Gure lehen lana, berezitasun bat asmatzea izan zen; eta Euskal-Herriko egoera kontutan harturik, «Gastronomia Politikoa» izan da, Argiñanoren inbiriak eta guzti, plazaratu duguna, orain arte jaso dugun harrera ezin hobe izanik.

Aintzindariak izanik, kontseilu eske ibili gara alde batetik bestera, gure herriko alderdi politikoetako zenbait pertsonaiei, beraien iritziak eskatuaz.

Eta hona hemen gure politikoei gehien gustatzen zaizkien platerak:

—Rosa Olivares: Arroz txuria,

oliorik gabe

—Miguel Pastells: Castellsak

—Roberto Lertxundi: Afariak epeka ordainduta

—Mario Txaraindia: Txerria (eera guztitara)

—Martzelino Oreja: Belarrak

—Carlos Garaikootsoa: Ardiak

—«Bikila»: San Blasetakos Troskilak

—Ricardo G. Danborenea: Aertzale egosia saltsa gorrian.

(Josu: Marrazki arraroren bat jar diezaiokezu lekungehiago betetzeko)

Ah! Eta Deiaiko Gipuzkoa aldizkariaren aurkezpanako argazkian deputamadrekuetxi! Stop.

TITIRITEROEN KUTXA

Haize hotzak dabilta
gure teatroan
oihal modura
eta bihoz dun sentikorregeio
zurbiltzen gara
ubeltzen gara
makaltzen gara indargeturik
ez baikara aktore onak.
Bizkitartean hotza, hotza,
ilunpe, itzala,
jabetzen da gure gorputzaz
gure izanaz, izangoaz;
eorstari betibera bilakatuz.
Gordetzen dugu itxaropen
ohostua
baina
eta erneraziko dugu
bihotz ondoan
hasperen, epel, bat.
Bihar.

KARLOS SANTISTEBAN

itzultzaileok excmo. sr. gara

**Doinua: «bizkaiko txerriaren»
bertsoena**

Mila bederatziehun
laurogeita bata
otsailak hogeitabat
eta larunbata
berroitar pertsonak
joa du enbata
Radio Nacionalean
sortu zalaparta
jendea esnatzeko
aukera aparta.

Barrura sartu eta
hizlariak isil
Euskarazko saioa
eman dute trankil
Oraindaino Euskara
oso urri darabil
gaur hamasei minutu
ihardunik habil
aurrerantz badakite
nondik-nora ibil.

Donostiako Jaunak
jarririk urduri
zer arraio ote da?
pentsatuta zuri
nola liteke bada
hau Euskaraz ari?
oraindaino adarra
jo baitigu guri
ehuneko zero koma
hiru euskarari.

Berehala kezkatu
Zuzendari jauna-
Poliziei deiturik
han datoz andana
bitartean saioa
bukaturik dena
alboan laister dute
laguntzaile bana
hortik aurrerakoa
eguneko mana.

Nortasun agiriak
guztiei kendurik
ordubetera dira
ba kaleraturik
baina bi erantzule
dira «ikerturik»
eta Juezegana
laister zuzendurik
«delitudun» direla
ez da zalantzarik.

Salaketa garratzak
eta hainbat egi
agerturik duzue
buru hainbat begi
Hemen ekintza gabe
ez da ezer ageri
beste denen artean
zuek buruzagi
Luis Maria Muxika
eta Txillardegia.

Hogeitalau orduan
egon dira beraz
beti diote «Euskal
Herrian Euskaraz»
Auzitegian ere
gerta dira eraz
ukoen poderioz
dute itzuleraz
ezin bada kexatu
emaniko «aukeraz».

Itzultzailetarako
Gobernukidea
Gasteiztik ekartzea
zen nonbait bidea
Kulturako Ministro
euskaldun trebea
nola deituko diot
berorri ordeaz?
excelentísimo se-
ñor da ohorea.

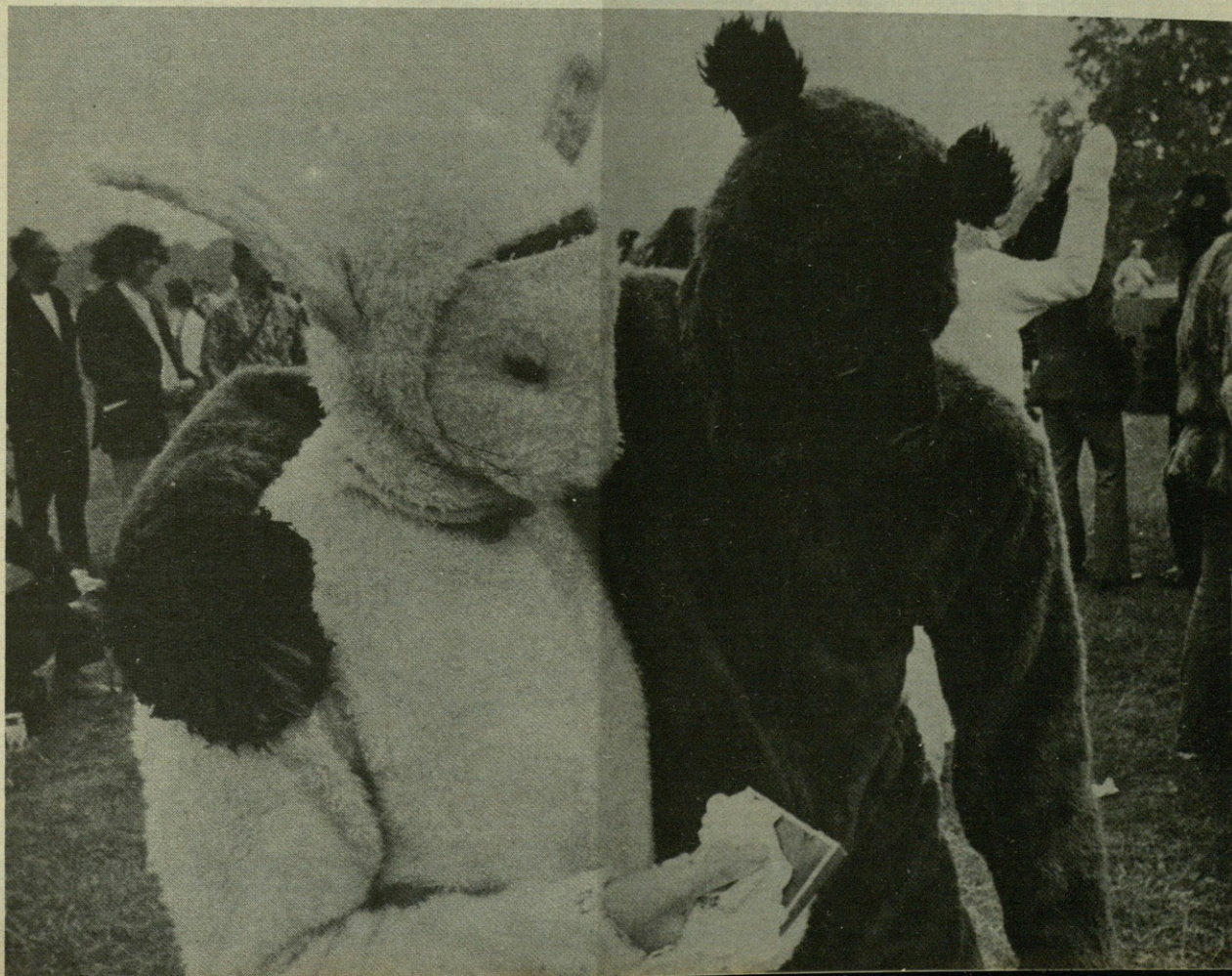
Beraz itzultzaileok
gara agurgarri
goiko gradutan gaude
eta miresgarri
gertakizuna ez al
dugu salagarri?
komeria dirudi
baina negargarri
Euskara hankapean
hau da higuin garri.

Gobernariak ere
esan du berea
«euzkera» bultzatzea
omen da Legea
baina indarkeriaz
sarturik ordea
ez omen da betetzen
gaur gizalegea
berak noizko ote du
Euskara gordea?

Euskararik gehiena
Herri Irratiak
ehuneko hamalau
ireki ateak
beste laurogeitasei
español beteak
hau da berdintasuna
hauek birtuteak!
noiz arraiotarako
bien kidetzeak?

Heurak jarri legeak
gero bete batez
indar apur bat egin
eta lotu katez
gero gizabidea
eta borondatez
mintzatzen zaizkizula
lasai egon zaitez
Euskara ehorzteko
jantzi zaitez beltzez.

MURUMENDI Itzultzailea.

Euskal Herri zati bat galdu; baina dirua salbatu

Oligarkiak krisis ekonomiko izugarria ekarri digu Euskal Herrira. Mundu guztikoa den krisiak hementxe izan du eraginik haundienetarikoa. Oraindino ez da urte gehiegi, esan ohi zen euskal Herria kasik iritsirik zegoela Europa mailara. Ekonomia loratsua geunkan. Frankismoak bultzatu zuen ekonomia loraldi hura. Horretarako Espainiako langileria erakarri zuen; eta hura esplotatuz batez ere, hemengo ekonomia (zeren ez gurea) desaroilatzea.

Baina Frankismoak ez zuen lortu Euskal Herriko langileria hezterik. Elementu desestabilitzaile bat sortu zen: ETA alegia. Bere eraginez langile burrukalarien taldea haundituz joan zen. Soldata gehiago eskatzen zen; eguneroko janari bilakatu zen greba; greba politikoa, batez ere, gehitu zen, errepresio gogorra zegoelako.

Beraz, hemen inbertitutako diruak eta ezfortzuak ez zuten lortu helburu nagusia: langileria heztea eta sisteman integratzea, alegia.

Diktadorearen azkenengo urteetan sortu zen gaurko krisisa. Bera bizi zela hainbat aldiz jo zuen behea. Hala aldarrikatzen zuten errejimeneko jakintsuek, behintzat. Hala ere, krisisa aurrera zihoan.

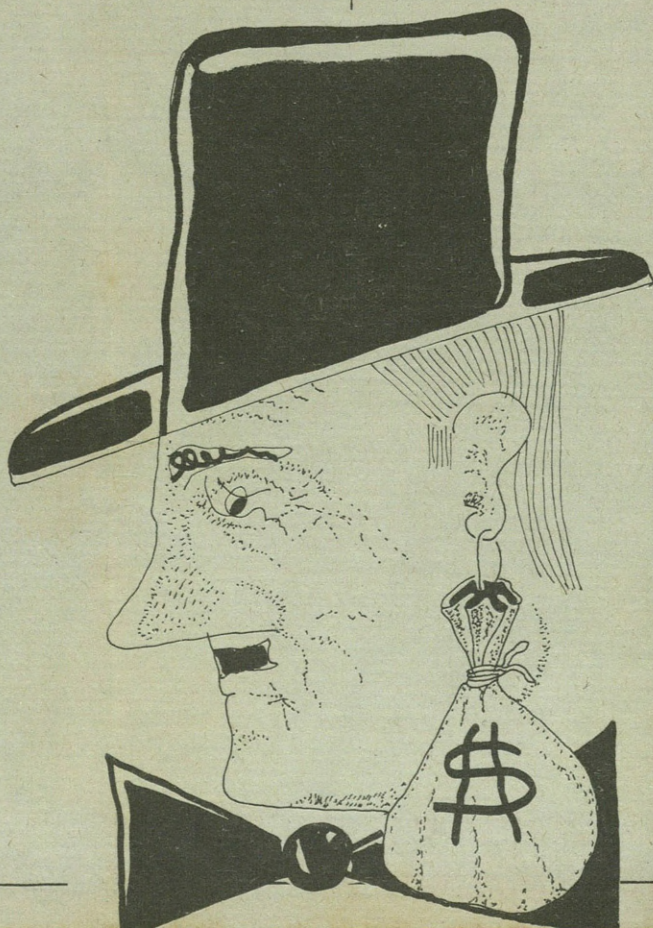
Krisis gogorra eta luzea, alde batetik; langileria erreibindikatzaile eta politizatua, bestetik. Diru asko zen inbertitutakoa eta gutti ematen zuen. Gainera ez zen ikusten langileria integratuko zenik ere. Oligarkia desanimatu egin zen: Zertarako burrukatu!. Gainera, Espainiako kantzerra izateko arriskua zegoen eta Espainia osoa kontaminatuzkoa. Ahal ziren diru guztiak beranduegi izan baino lehenago ateratzea, behar bada, jokabiderik zuhurrena. Eta zerga iraultzailearen atxakiaz baliatuz, diruak ateratzen eta fabrikak za-

rratzen hazi ziren. Diru guztia atera delako, arras pobretzea lortzen denean utz daiteke bertan behera, eta nahi dutena egin dezatela.

Nafarroa kanpoan utziz Euskal Herria zatitzea lortuko balitz gainera, hobe baino ez. Pobreturik eta zatatuta, beraiek nahi duten independentzia emango diegu.

Lur zati ttiki zatitu bat galtzen du; baina Kantzerra ere guztiz lokalizaturik geratzen da eta diru guztia errekuiperatuta.

JULEN KALZADA

Cuenta Hogar. Porque también hay que tener en cuenta las necesidades de la familia.

*"La amabilidad
se demuestra con
hechos."*

Por fin, la cuenta que la familia estaba esperando.

Se llama Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano.

Una cuenta corriente de ventajas nada corrientes para todos los que cobren su sueldo a través del Banco Guipuzcoano.

Hasta hoy, el interés de la mayoría de las cuentas se limitaba a los intereses.

Pero los problemas económicos de la familia hace tiempo

que no se reducen a meter y sacar dinero en el banco.

Y no es corriente que una cuenta se preocupe por otras cosas tal vez más importantes.

Como la seguridad de la familia. La tranquilidad de tener las espaldas siempre cubiertas. La comodidad, orden y claridad en las cuentas.

Por eso la Cuenta Hogar.

Una cuenta que tiene en cuenta el lado humano de las necesidades familiares, que comprende los mil y un problemas cotidianos de la vida familiar. Y nunca le deja en la estacada.

Una cuenta que multiplica las posibilidades del dinero familiar. Que sus sudores le cuesta ganarlo.

Una cuenta fácil, tan clara como dos y dos son cuatro.

Una cuenta con la que no le ponen verde cada vez que se queda en números rojos, sino que le echa una mano. Que el dinero es suyo, y tiene derecho a exigir como mínimo una confianza del banco donde lo deposita.

Y además con ventajas que cuentan.

La Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano le permite disponer de un **descubierto** de hasta 50.000 pts. Para que cuando se quede en números rojos no lo vea todo negro.

Un **talónario de cheques de compra garantizados**, para que usted y su familia puedan comprar lo que sea sin llevar una peseta encima.

Aunque en ese momento no tenga saldo suficiente en su cuenta.

Créditos sin avales. Para comprarse un lavavajillas o hacer un viaje. Hasta 300.000 pts., así por las buenas. Sólo por ser usted y creer en el Banco Guipuzcoano.

Y un largo etcétera de ventajas absolutamente fuera de lo corriente.

Venga al Guipuzcoano y no le ahorraremos detalles.

La prueba de su solvencia.

¿Ve esta tarjeta? Será la prueba material de que usted y su familia son titulares de la Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano. Con todo lo que ello significa.

Significa que su solvencia está fuera de toda duda.

Significa que usted y su familia tienen poder para exigir del Banco Guipuzcoano todos los servicios y ventajas a que les da derecho su Cuenta Hogar. Significa, en definitiva, que el Banco Guipuzcoano le respalda.

Abra hoy mismo su Cuenta Hogar.

La familia es lo que cuenta.

CUENTA HOGAR

Banco Guipuzcoano

Gehiago irabazteko zerbitzu bat.

Soldaten Abonua

Soldaten Abonu-Zerbitzua honetan datza, alegia zeure soldata Kutxaren bidez kobratzen duzula, honela arriskuak baztertzen dituzularik, egin behar dituzun kobrantza eta ordainketetan erosotasunik haundiena duzularik, eta ondoko abantaila hauetaz baliatzen zarelarik.

111 Bulego Gipuzkoan

Gure sukurtsaletatik edozeinetan zure gestioak erabaki ahal izateak dakarkizun erosotasuna.

Probintziako Kutxazain Automatikoaren sarrerik hedatuena

Egunez nahiz gauez, sarrerak egin, fondoak atera, taloi-liburuskak eskatu, kontu-laburpena eskatu etab. egiteko.

Zure eragiketaren orduko informazioa

Bizkortasuna eta segurtasuna

Sarrera eta Ordainketen helbideratzea

Soldaten Abonu-kontuan helbidera ditzakezu zeure kobrantza guztiak, (hartzekoak, transferentzia bidezko sarrerak, INSS

eta INSALUDen laguntzak, adibidez pentsioak, istripuak, desanplegua, etab) halaber, erosotasun guztiz egin ditzakezu zeure ordainketa guztiak, (argi, ur, telefono, gas, ikastetxe, sozietate, kontribuzio, zerga, etabarren ordain-agiriak).

Kreditu Automatikoa

Zeure soldata Kutxaren bidez kobratzeagatik, horregatik bakarrik KREDITU AUTOMATIKO bat berehala eta Kutxaren beste kreditu edozein lor ditzakezu.

6.000 Txartela

6.000 Txartelaren bidez Aurrezki Kutxa Konfederatueta 8.000 bulegotan dirua atera eta zeure erosketak 300.000 establezimendu baino gehiagotan ordaintzeko modua daukazu.

6.000 Autoa

6.000 Autoa taloen bidez, zeure ibilgailuarentzat erregaia eta beste zerbitzuak lor ditzakezu.

Kultur eta Gizarte-Ekintzak

Institutu onkologikoa, Buru-elbarrientzako ASPACEko diagnostiko eta ikerketa-zerbitzua, Literatur Sariketak sail berezitan euskaraz eta gaztelaniaz, Pintura eta eskultura-lehiaketak, hitzaldien, emankizunen ikastaroak, etab.

Eta zure seme-alabentzat, Gaztetxoan Elkarte, Goienetxe eta Ribavellosa-ko Haur-udalekuak, Gazteen Elkarte, ikasketa-beka eta heziketa profesional edo unibertsitate-mailako ikasketak egiten diren "Don Bosco" Hiri Laborala, Nazaret Zentru Kulturala, E.U.T.G. etab. dauzkagu.

**SOLDATEN
ABONU
ZERBITZUA**

GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA